

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΠΜΣ: ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Κατεύθυνση: Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις

Εμπορικές ροές εντός της ΟΝΕ: Μεταβολή και προοπτικές
Διπλωματική Εργασία

Γαλανάκης Αναστάσιος | ΑΜ 1214Μ093

Επιβλέπων Καθηγητής | Παπάζογλου Χρήστος

Αθήνα, Οκτώβριος 2015

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	5
Οι προσεγγίσεις του εμπορίου και ο ρόλος του στην ανάπτυξη.....	7
Η πορεία συγκρότησης της περιφερειακής ένωσης ως πολυεπίπεδου δρώντα	12
Το κοινό νόμισμα, οι εμπορικές σχέσεις και η μεταβολές στη ζήτηση	19
Η μεταβολή της ζήτησης ως παράγοντας ανισορροπιών.....	21
Δράσεις προς την εμβάθυνση της ONE	38
Η ONE ως προϋπόθεση της ενιαίας αγοράς	42
Ανάπτυξη προς τρίτα μέρη. Η περίπτωση της TTIP.....	44
Ένδικη διευθέτηση διαφορών μεταξύ κρατών και οικονομικών δρώντων	47
Ρυθμίσεις στον τομέα των τροφίμων.....	49
Ρυθμίσεις στον τομέα παροχής δημόσιων υπηρεσιών.....	50
Απελευθέρωση του τομέα της εργασίας	52
Συμπεράσματα	53
Βιβλιογραφία	55

Σύνοψη

Η διαμόρφωση σε περιφερειακό επίπεδο του κοινού οικονομικού χώρου, αποτελεί το -έως σήμερα- πλέον προωθημένο εγχείρημα συνεργασίας με υπέρβαση των εθνοκρατικών ορίων. Επιτομή της έκφρασης αυτής, αποτέλεσε η δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, με την ταυτόχρονη, από μεριάς των συμμετεχόντων κρατών, του δικαιώματος άσκησης νομισματικής πολιτικής, στον υπερεθνικό θεσμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Η εξέλιξη αυτή, αποτελούσα ουσιαστικά προϋπόθεση, όχι μόνο για την πλήρη απελευθέρωση των εμπορικών ροών μεταξύ των μελών της περιφερειακής ένωσης, αλλά και ικανή συνθήκη για τον προοδευτικό μετασχηματισμό της σε εσωτερική αγορά, με όρους εθνικής οικονομίας, οφείλει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της ικανότητάς της να διατηρεί την εσωτερική της δυναμική, εντός ενός έντονα διαφοροποιούμενου οικονομικοκοινωνικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα εργασία επιδιώκει να εξάγει συμπεράσματα, σχετικά με τη μεταβολή των τάσεων των εμπορικών ροών των κρατών - μελών της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, καθώς και τις προοπτικές ανάπτυξής τους σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

Abstract

The configuration of the common European Economic Area at a regional level is - until today- the most advanced cooperation project that has exceeded national state boundaries. Compendium of that development, was the creation of Economic and Monetary Union, with the simultaneous assignment, on the part of the participating States, of their monetary policy right to the supranational institution of the European Central Bank. This evolution is not only an essential requirement for the full liberalization of trade flows among members of the regional union, but also a sufficient condition for the progressive transformation of an internal market, in terms of national economy. Therefore, it must be considered in the light of its capacity to maintain its internal dynamic, in a highly variable economic and social environment. In this context, this thesis seeks to draw conclusions from the changes on trade flows of Economic and Monetary Union's member states trends, as well as discuss the prospects of their development on an interregional level.

Εισαγωγή

Η εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 08', αλλά και οι επιπτώσεις που αυτή συνεπαγόταν, δημιούργησαν στον ευρωπαϊκό χώρο την αναγκαιότητα τόσο για ανασκόπηση του οικονομικού περιβάλλοντος που διαμορφώθηκε από τη συγκρότηση της ΟΝΕ, όσο και των δομικών της αδυναμιών λόγω του ημιτελούς της χαρακτήρα, να ανταποκριθεί άμεσα σε αυτήν. Ως προς το δεύτερο σκέλος, η ερμηνεία δε φαίνεται δύσκολη, εφ' όσον ληφθεί υπόψιν ο *suí generis* χαρακτήρας της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την προς ώρας, μη διαμόρφωση τυπικών θεσμικών χαρακτηριστικών ομοσπονδιακής, ή άλλου τύπου συγκρότησης, όπως περιγράφεται παραπάνω.

Ως προς το διαμορφωμένο πλαίσιο, είναι χρήσιμο να σταθούμε στα εξής σημεία: Αρχικά, η συνύπαρξη χωρών με διαφορετικού επιπέδου αναπτυξιακό επίπεδο, εντός της ενιαίας αγοράς και με κοινή -πλέον- νομισματική πολιτική, δημιούργησε συνθήκες για διευκόλυνση της κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής, προς περιοχές, με μεγαλύτερες αναπτυξιακές προοπτικές, ως εκ τούτου πιθανώς μεγαλύτερο ποσοστό απόδοσης των επενδύσεων. Κατ' αυτό τον τρόπο, παρουσιάστηκε, μέχρι και της εκδήλωσης της κρίσης, η τάση σύγκλισης, μεταξύ χωρών που σχηματικά κατηγοριοποιούνται σε χώρες του "κέντρου" ως προς αυτές της "περιφέρειας". Ταυτόχρονα, οι υψηλότεροι αυτοί ρυθμοί ανάπτυξης που ανά περίπτωση εμφανίστηκαν, οδήγησαν σε αύξηση των κεφαλαιακών ροών από το εξωτερικό, ενώ ταυτόχρονα, η συμμετοχή αυτών στην ΟΝΕ, τους διασφάλιζε εξαιρετικά χαμηλό κόστος δανεισμού, που συχνά προσέγγιζε το ανάλογο, των χωρών του "κέντρου". Η αντιστροφή των δύο αυτών στοιχείων, μπορεί να ερμηνεύσει επαρκώς, το ελλειμματικό Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών που για σειρά ετών παρουσιάστηκε στις χώρες αυτές. Ως προς τις εσωτερικές εμπορικές ροές, αυτές σημείωσαν εντυπωσιακή άνοδο, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρατίθενται στη συνέχεια, με τις "νέες" ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες της ΟΝΕ να αποτελούν την ολοένα διευρυνόμενη αγορά των οικονομιών με εξαγωγικό προσανατολισμό. Ενδεικτικά αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα στοιχεία έξι χωρών για το διάστημα προετοιμασίας της συγκρότησης της ΟΝΕ, έως και την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης του 08', προκειμένου να αποσαφηνιστεί αυτή η διπλή τάση.

Μεταβολή του ΑΕΠ και της εγχώριας ζήτησης σε πραγματικούς όρους για διάφορες χώρες κατά την περίοδο 1995 - 2008

	Ελλάδα	Γερμανία	Ιταλία	Ισπανία	Ολλανδία	Ιρλανδία
ΑΕΠ	61,0%	19,5%	17,8%	56,0%	42,0%	124,1%
Ιδιωτική	55,7%	12,3%	19,6%	55,3%	33,1%	104,5%

Κατανάλωση						
Συνολική Επένδυση	102,8%	18,8%	31,6%	95,2%	56,3%	130,5%
Δημόσια Κατανάλωση	51,1%	14,7%	21,5%	74,8%	41,4%	97,3%
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (%ΑΕΠ)	-14,6%	+6,7%	-3,4%	-9,6%	+4,8%	-5,2%

Μηλιός, 2010

Παράλληλα, η αύξηση των κεφαλαιακών ροών προς τα κράτη της “περιφέρειας” δημιούργησε, -όπως εκ του αποτελέσματος μπορεί να ιδωθεί- στρεβλώσεις ως προς τους αναπτυξιακού κλάδους που λειτούργησαν ως αρωγοί, ανά περιπτώσεις. Ο στεγαστικός τομέας της Ισπανίας και η επέκταση -με διαφορετική μορφή ανά περίπτωση- του τραπεζικού κλάδου σε Ιρλανδία και Ελλάδα, αποτελούν όψεις, των στρεβλώσεων αυτών, όχι υπό την έννοια, των μη παραγωγικών επενδύσεων, προσέγγιση που άλλωστε φαίνεται να ξεπερνιέται, ως ερμηνευτική αιτία της κρίσης στις χώρες αυτές (Μηλιός, 2010), αλλά ως μια υπό διαμόρφωση νέα συνθήκη ανάπτυξης, από το σχεδιασμό της οποίας εξέλειτε κάθε δυναμική δυσμενής εξέλιξη και επομένως εργαλεία για την αντιμετώπισή της, εφ' όσον προέκυπτε.

Ζητούμενο, της παρούσας εργασίας, είναι η διερεύνηση της εξέλιξης των εμπορικών ροών, καθ' όλη την περίοδο που περιγράφηκε παραπάνω, από τη συγκρότηση, δηλαδή, της ΟΝΕ, έως σήμερα και συγκεκριμένα η ύπαρξη, ή μη μεταβολών σε αυτές που αιτιωδώς μπορούν να αποδοθούν στον ατελή της χαρακτήρα.

Στην πρώτη ενότητα, αναπτύσσονται οι σημαντικότερες οικονομικές προσεγγίσεις, που σε κάθε συγκεκριμένο ιστορικό χρόνο καθόρισαν το κυρίαρχο μοντέλο οργάνωσης της οικονομικοκοινωνικής ζωής του ευρωπαϊκού χώρου, με ύστερο στάδιο αυτό της διαρκώς φιλελευθεροποιούμενης οικονομίας, όπως σταθεροποιήθηκε από τη δεκαετία του 70 και έκτοτε. Στο δεύτερο μέρος, εξετάζεται η πορεία εξέλιξης της περιφερειακής -αρχικά- συνεργασίας και στη συνέχεια ολοκλήρωσης μεταξύ εθνοκρατικών υποκειμένων της ηπείρου, με πλέον προωθημένη μορφή την ΟΝΕ, τα χαρακτηριστικά της οποίας και ιδίως οι δυναμική που δημιουργεί ως προς τις εμπορικές ροές στο εσωτερικό της, αλλά και προς τρίτες χώρες, αποτελούν τα βασικά ζητήματα προς διερεύνηση. Στο τρίτο, λοιπόν, μέρος, επιλέγεται η εξέταση στοιχείων αναφορικά με τους κύριους εμπορικούς εταίρους κάθε κράτους-μέλους της ΟΝΕ, διαχρονικά για το δεκαπενταετές διάστημα της ύπαρξής της προκειμένου να εξεταστεί η μεταβολή τους, κυρίως υπό το πρίσμα της αντικατάστασης, ή μη, εταίρων που ανήκουν στην περιφερειακή ένωση με άλλους προερχόμενους από το εξωτερικό της, σε συνθήκες πτώσης της ζήτησης σε μέρος της επικράτειάς της. Τέλος, στο τέταρτο μέρος, εξετάζονται οι προοπτικές διεύρυνσης του χώρου ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών, σε διατλαντικό επίπεδο, καθώς και τα διαβλεπόμενα¹ χαρακτηριστικά που η νέα αυτή Ζώνη προσλαμβάνει.

¹ Καθώς έως τη στιγμή που η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται, δεν υπάρχει δημοσιευμένο προσχέδιο της σύμβασης της διατλαντικής συμφωνίας, στοιχείο από το οποίο προκύπτουν και οι ανάλογοι

Οι προσεγγίσεις του εμπορίου και ο ρόλος του στην ανάπτυξη

Το ζήτημα των εμπορικών ροών, όπως προκύπτουν ως συναλλαγές μεταξύ υποκειμένων διαφορετικών κρατικών οντοτήτων, ξεκινά να εξετάζεται από τον 16^ο περίπου αιώνα οπότε και ξεκίνησε η διατύπωση προσεγγίσεων, μερικών ως προς το περιεχόμενό τους, αναφορικά με αυτές, ως αίτιο ευημερίας. Έκτοτε, κάθε συστηματική -ή μη- προσέγγιση των εμπορικών ροών, οφείλουμε να επισημάνουμε, ότι εντάσσεται στο φιλελεύθερο αναλυτικό πλαίσιο, όχι μόνο διότι αυτό αναδεικνύει τη σημασία τους ως μέρος της κοινωνικής εξέλιξης, όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια, αλλά κυρίως, διότι ενσωματώνουν τις προσεγγίσεις των κρατικών υποκειμένων, καθένα από τα οποία προσμετρά εισροές και εκροές. Κατ'αντιστοιχία, στα ίδια κρατικά υποκείμενα προσδίδονται, αναλόγως της προσέγγισης, ιδιότητες για το ρόλο τους ως προς την εμπορική διαδικασία, αλλά και ως προς χαρακτηριστικά, η ύπαρξη των οποίων κατευθύνει προς μια, ή άλλη κατεύθυνση την εγχώρια παραγωγή, επομένως και τα εμπορεύσιμα αγαθά που παράγονται εντός της επικράτειάς τους.

Αρχικά, η προσέγγιση του μερκαντισμού (Sorensen, 2006)) επεδίωξε να συστηματοποιήσει ένα πλαίσιο σκέψης, πυρήνα του οποίου αποτελούσε η παρέμβαση της κρατικής δομής, σε μια κατεύθυνση προστατευτισμού της εγχώριας παραγωγής. Η έννοια αυτή είχε διττή σημασία, καθώς σε εσωτερικό επίπεδο μεταφραζόταν σε προστασία των προϊόντων από την έκθεση στον ανταγωνισμό των εισαγόμενων, επιβάλλοντας δασμούς στα δεύτερα, με αποτέλεσμα να καθίστανται μη ανταγωνιστικά στην εσωτερική αγορά, ενώ ταυτόχρονα, μπορούσε να έχει τη μορφή των κάθετων παρεμβάσεων προς ενίσχυση της παραγωγής εντός της επικράτειας.

Η ισχύς ουσιαστικά του έθνους (η χρήση του όρου είναι συμβατική αφού δεν ταυτίζεται με την έννοια του κράτους για την εξεταζόμενη ιστορική περίοδο) αντανακλάται στο συσσωρευμένο πλούτο που αυτό παρακρατά μέσω του διεθνούς εμπορίου. Μέσω της αντίληψης αυτής η κυβέρνηση θα μπορούσε να βελτιώσει την ευημερία των υπηκόων της με την ευρεία χρήση νόμων και των κανονισμών.

Το γεγονός της πληρωμής των εξαγωγών σε χρυσό, είναι κομβικής σημασίας για να κατανοήσουμε το ρόλο του στη μερκαντιστική σκέψη αυτές έχουν. Η ενίσχυσή τους κατά συνέπεια, σήμαινε με σχετική βεβαιότητα την αναβάθμιση του ρόλου του κράτους, εντός του διεθνούς συστήματος. Σαφώς, η σκέψη αυτή δεν περιορίστηκε αποκλειστικά στην ύστερη περίοδο της διατύπωσής της 16^ο^s - 18^ο^s αιώνας, αλλά η επιρροή της είναι εμφανής και σε σύγχρονα εξεταζόμενες περιπτώσεις, με

περιορισμοί ως προς μια διεξοδικότερη ανάλυση, ανάλογη με αυτή που αρμόζει στην υπό διαβούλευση σύμβαση, που περιλαμβάνει ρυθμίσεις για το σύνολο, σχεδόν, των πτυχών της οικονομικής δραστηριότητας.

χαρακτηριστικότερη εκείνη των ευρωπαϊκών οικονομιών του μεσοπολέμου, όπου παρά τα διαφορετικά και συνθετότερα εργαλεία άσκησης της οικονομικής πολιτικής, οι οικονομικοί της στόχοι, ουσιαστικά παρέμειναν ίδιοι με αυτούς που περιγράφονται παραπάνω.

Η τελευταία αυτή μαζική εκδήλωση της οικονομικής αυτής αντίληψης, αποτέλεσε ουσιαστικά και το σημείο καμπής της ισχύος της. Η περίοδος του μεσοπολέμου κατέδειξε με τρόπο εμφατικό (Berstein, 1997) τόσο τα χρονικά όρια που μια τέτοια οικονομικής προσέγγιση μπορεί να έχει, όσο και τις στρεβλώσεις ως προς την παραγωγική διαδικασία, που μπορεί να δημιουργήσει, αφού άρρητα ενισχύει μη παραγωγικές επενδύσεις, με μοναδικό κριτήριο την εντοπιότητα.

Βασικότερη κριτική στην παραπάνω προσέγγιση αποτελεί η θεώρηση του A. Smith, όπως διατυπώνεται στο έργο του “Ο πλούτος των εθνών”, βάσει της οποίας η απελευθέρωση των περιορισμών του εμπορίου σε διεθνές επίπεδο, οφείλει να οδηγήσει κάθε έθνος στην εξειδίκευση, σε τομείς παραγωγής, όπου παρουσιάζει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Η διεύρυνση του χαρακτηριστικού αυτού, της παραγωγής βάσει του απόλυτου πλεονεκτήματος (Smith, 2000) κάθε έθνους, οδηγεί ουσιαστικά σε παραγωγικές κατά τόπους επενδύσεις, ανάλογα κοινωνικών/φυσικών παραγόντων, όπου η παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων χρειάζεται τη μικρότερη δυνατή δαπάνη. Σαφώς, προϋπόθεση της καθολικοποίησης ενός τέτοιου συστήματος διεθνών εμπορικών ροών, αποτελεί η μη στρέβλωση από άλλες, εξωγενείς παρεμβάσεις, όπως κρατικοί δασμοί και αντικίνητρα εισαγωγών. Αναφορικά με την ίδια της αξία των αγαθών, ο A. Smith υποστηρίζει ότι:

“Η εργασία είναι το πραγματικό μέτρο της ανταλλάξιμης αξίας όλων των εμπορευμάτων... Επομένως, η εργασία από μόνη της, δεν είναι μεταβαλλόμενη αξία, είναι απλά το τελικό και πραγματικό πρότυπο (standard) μέσω του οποίου μπορούν να εκτιμηθούν και να συγκριθούν οι αξίες όλων των εμπορευμάτων σε οποιαδήποτε εποχή και τόπο. Η εργασία είναι η πραγματική τους τιμή, το χρήμα είναι μόνο η ονομαστική τους τιμή”.

Έτσι, κάνει μεν το διαχωρισμό σε εμπορεύσιμη και αξία χρήσης, ωστόσο, ως προς την πρώτη αμφιταλαντεύεται ως προς τον προσδιορισμό της, από τη μία ως μέγεθος μετρήσιμο βάσει της δαπανώμενης εργασίας για να παραχθεί το προϊόν και από την άλλη, ως δύναμη δυνατότητα αγοράς μιας «ποσότητας» εργασίας, από τον κάτοχο του προϊόντος (ο.π.)

Ανεξαρτήτως, ωστόσο, από τον τρόπο που σε κάθε περίπτωση προσλαμβάνεται η εμπορική αξία, πυρήνας της προσέγγισης του, είναι η συσσώρευση ικανού πλούτου, μέσω της παραγωγής προϊόντων, στα οποία κάθε έθνος παρουσιάζεται αποδοτικότερο, μέσω του οποίου καλύπτονται τα έξοδα των εισαγωγών σε είδη, όπου το ίδιο είναι αντιπαραγωγικό να παράξει.

Ο D. Ricardo, το 1817, αποστασιοποιήθηκε από την προηγούμενη προσέγγιση, αναπτύσσοντας την αντίληψή του περί συγκριτικού πλεονεκτήματος (σε αντιδιαστολή με την έννοια του A. Smith περί απόλυτου πλεονεκτήματος). Βάσει αυτού, ακόμη και αν δυνητικά εντός της επικράτειας ενός κράτους είναι δυνατό να παραχθούν όλα τα αναγκαία προς κατανάλωση προϊόντα, η αξία των διεθνών εμπορικών ροών, παραμένει υπαρκτή. Αυτό, διότι κατά περίπτωση το κόστος ευκαιρίας διαφέρει. Με την έννοια αυτή, νοούνται οι παραγωγικοί συντελεστές που αξιοποιήθηκαν για την παραγωγή συγκεκριμένου όγκου συγκεκριμένου εμπορεύματος, έναντι άλλου. Η ασυμμετρία αυτή, δημιουργεί de facto διαφοροποίηση στις παραγωγικές δυνατότητες μεταξύ των εθνών, αφού παρουσιάζεται απόκλιση μεταξύ του κόστους ευκαιρίας της παραγωγής του ίδιου προϊόντος μεταξύ διαφορετικών χωρών, χωρίς σαφώς αυτό να σημαίνει κατ'ανάγκη αδυναμία παραγωγής του από όλες (Ricardo, 2000). Στο σημείο αυτό εντοπίζεται η έννοια του Ricardo περί συγκριτικού πλεονεκτήματος, με χρήση παραδείγματος του ίδιου:

“Η Αγγλία θα εξάγει υφάσματα ανταλλάσσοντας τα με κρασί, διότι με αυτό τον τρόπο η βιομηχανία της θα ήταν πιο παραγωγική για την ίδια. Θα είχε περισσότερα υφάσματα και περισσότερο κρασί από ότι αν παρήγαγε και τα δύο αγαθά η ίδια. Από την άλλη, η Πορτογαλία θα εισήγαγε υφάσματα και θα εξήγαγε κρασί, διότι θα ήταν προς όφελος και των δύο χωρών, αν η πορτογαλική βιομηχανία παρήγαγε κρασί... Θα ήταν προς το συμφέρον της Πορτογαλίας να εξάγει κρασί ανταλλάσσοντας το με υφάσματα, παρά το γεγονός ότι οι πορτογαλικές εισαγωγές θα μπορούσαν να παράγονται εκεί με λιγότερη εργασία ανά μονάδα, παρά στην Αγγλία.”

Πίνακας 1.1. Το κόστος παραγωγής προϊόντων (χ , ψ) σε χώρες (A, B) εκφρασμένο σε ώρες εργασίας

Χώρες	Προϊόν χ	Προϊόν ψ
A	20	80
B	5	10

Αυτό που επιδιώκει να υποδείξει το υπόδειγμα του Ricardo, είναι ότι μολονότι η χώρα Β διαθέτει το απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή και των δύο προϊόντων, τη συμφέρει να εξειδικευτεί στην παραγωγή του ψ, όπου διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Αντιστρόφως, η χώρα Α θα εξειδικευτεί στην παραγωγή του προϊόντος χ, στο οποίο στη συνέχεια δύναται να εισάγει η Β, διατηρώντας και πάλι η ίδια οφέλη, από τη διαφορά του κόστους παραγωγής στο προϊόν που αυτή έχει εξειδικευτεί (ψ) μεταξύ των δύο χωρών.

Στο παραπάνω απλοϊκό παράδειγμα, φαίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό να απαντάται η αξία των διεθνών εμπορικών ροών, μέσω της επιχειρηματολογίας που αναπτύχθηκε παραπάνω και λιγότερο να επιδιώκεται να απαντηθούν τα αίτια της ύπαρξης διαφορετικού κατά τόπους κόστους παραγωγούς, στοιχείο που όμως παραμένει κομβικό, ως εκκίνηση της συλλογιστικής του.

Το υπόδειγμα Heckscher - Ohlin φαίνεται σε μεγάλο βαθμό να επιδιώκει να απαντήσει στο ζήτημα. Βάσει αυτού, οι διαφορές σε διεθνές ή/και περιφερειακό επίπεδο ως προς τις δαπάνες παραγωγής οφείλονται στις διαφορές ως προς την κάλυψη των αναγκαίων συντελεστών παραγωγής.

Τα προϊόντα δηλαδή που απαιτούν μίαν ορισμένη δαπάνη συντελεστών παραγωγής, ύψους X , τείνουν να είναι ανταγωνιστικότερα των ομοειδών τους, που παράγονται σε διαφορετικό μέρος του πλανήτη, όπου η απαιτούμενη δαπάνη είναι X' . Η απόκλιση αυτή, είναι η βάση κάθε εμπορικής ροής. Σαφώς, η θέση αυτή, περικλείει την άποψη ότι η εμπορεύσιμη τιμή βρίσκεται σε αναλογία της δαπάνης σε συντελεστές παραγωγής. Σε κάθε περίπτωση όμως, βάσει αυτού, δημιουργούνται έμμεσες συνθήκες, συγκεκριμένα προϊόντα που παράγονται σε συγκεκριμένες περιοχές με χαμηλό κόστος να εξάγονται και κατ' αναλογία, να εισάγονται άλλα, με ίδια χαρακτηριστικά ως προς την παραγωγή, από το εξωτερικό (Krugman, 2010).

Εντούτοις, μια πρόσληψη των διεθνών εμπορικών ροών, βασισμένη στο υπόδειγμα αυτό κινδυνεύει να προσεγγίσει μόνο μερικώς τις παραγωγικές συνθήκες, επομένως και τη σχέση αιτιότητας μεταξύ πλεονεκτήματος και εμπορίου. Αυτό, διότι θεμελιώνεται στην παραδοχή ότι ίσος όγκος συντελεστών παραγωγής, αποδίδει ίση ποσότητα εμπορευμάτων, επομένως το μόνο προς εξέταση ζήτημα, είναι η εύρεση των περιοχών με πλεονάζοντες συντελεστές, που θα σηματοδοτήσουν και τα πλέον έντονα εξαγωγικά υποκείμενα.

Αν από την προσέγγιση εκλείψει η παραδοχή αυτή -και πράγματι σε πραγματικές συνθήκες παραγωγής, η διαμόρφωση του κόστους, ακόμη και με την κλασσική

προσέγγιση της αποτύπωσης της δαπάνης των συντελεστών παραγωγής- γίνεται πιο σύνθετη. Ιδίως για την εργασία, ως συντελεστή παραγωγής, ο διαθέσιμος όγκος της, δε συνδέεται απαραίτητα με την παραγωγικότητά της. Στο βαθμό λοιπόν, που με το σημερινό τεχνολογικό επίπεδο, δε δύναται να υπάρξει παραγωγή, έχοντας εξαλείψει τον παράγοντα αυτό, το θεώρημα απευθύνεται στους υπόλοιπους συντελεστές παραγωγής και πάλι χωρίς να απαντά πειστικά για το τι δημιουργεί την ανάγκη ύπαρξης εμπορίου, ή αλλιώς, που εντοπίζεται η διαφοροποίηση ανά περιοχή παραγωγής.(ο.π.)

Η δομή και εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου δεν μπορεί να ερμηνευθεί με εφαρμογή του θεωρήματος αυτού, αλλά ούτε πολύ περισσότερο η «ανάλυση του συνδυασμού των παραγωγικών συντελεστών» μιας χώρας (όπως τους φαντάζεται το θεώρημα Heckscher - Ohlin) μπορεί να αποτελέσει τεκμήριο σχετικά με τον τρόπο που εντάσσεται η χώρα αυτή στη διεθνή αγορά. Ένα βασικό αξίωμα για τη θεμελίωση του θεωρήματος αυτού είναι η υπόθεση ότι οι ίδιες ποσότητες «συντελεστών παραγωγής» αποφέρουν την ίδια ποσότητα προϊόντος σε κάθε χώρα, ή με άλλα λόγια, ότι οι «συντελεστές παραγωγής» είναι παντού της ίδιας ποιότητας, καθώς και ότι για την παραγωγή ενός προϊόντος οι «συναρτήσεις παραγωγής», δηλαδή οι εντάσεις (αναλογίες) των επιμέρους συντελεστών παραγωγής είναι και πάλι παντού οι ίδιες.

Η πορεία συγκρότησης της περιφερειακής ένωσης ως πολυεπίπεδου δρώντα

Η ενιαία αγορά, αποτελεί έναν χώρο ευημερίας και ελευθερίας, ο οποίος παρέχει στους Ευρωπαίους πολίτες άμεση πρόσβαση στον τομέα της εργασίας, στον επιχειρηματικό κόσμο, στα αγαθά και στις υπηρεσίες των κρατών μελών. (Economides, 2007). Παρόλο που η ενιαία αγορά δεν έχει βρει ακόμη την πλήρη εφαρμογή της, ωστόσο η περαιτέρω εμβάθυνση της θα έχει ως αποτέλεσμα σημαντικά οικονομικά οφέλη τόσο για τους πολίτες και για τα κράτη μέλη, όσο και για την ίδια την Ένωση ως συνεκτικό υποκείμενο. Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα επιδιώκουν με ποικίλες πρωτοβουλίες και συμφωνίες να προωθήσουν την ενιαία αγορά και να άρουν τα οποιαδήποτε εμπόδια. Γι' αυτό τον λόγο οι συζητήσεις τους έχουν καταλήξει σε ορισμένες ανακοινώσεις και αποφάσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται η ατζέντα “Ευρώπη 2020” με την έκθεση “Μια νέα στρατηγική για την ενιαία αγορά”, στην οποία εκτενέστερη ανάλυση γίνεται στην επόμενη ενότητα. Κεντρικό σημείο γύρω από το οποίο αναπτύσσεται η στρατηγική αυτή αποτελεί η παραδοχή ότι στην σύγχρονη Ευρώπη τα θεσμικά όργανα δεν θα μπορούσαν να παραλείψουν και να μην αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που παρέχει η ψηφιακή εποχή στην τόνωση της οικονομίας και στον παράλληλο περιορισμό στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό, της γραφειοκρατίας, ζήτημα κομβικής σημασίας για την απρόσκοπτη ανάπτυξη ενδοπεριφερειακών εμπορικών ροών.

Η Συνθήκη της Ρώμης του 1958 είναι εκείνη η οποία έθεσε το πλαίσιο για την δημιουργία της ενιαίας αγοράς, μειώνοντας όσο αυτό ήταν δυνατόν τους εμπορικούς φραγμούς και στοχεύοντας στην οικονομική ευημερία και ανάπτυξη. Στην συνέχεια η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, το 1986, όρισε “έναν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων”. Με αυτές τις δύο συνθήκες τέθηκε το πλαίσιο και οι βάσεις για την δημιουργία της ενιαίας αγοράς, ωστόσο εναπόκειτο στους θεσμούς να μεριμνήσουν για την ορθή εφαρμογή, την τήρηση και την εκτέλεση των κανόνων που είχαν τεθεί.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, τα θεσμικά όργανα δεν αρκέστηκαν στις δύο αυτές συνθήκες. Εν αντιθέσει, προώθησαν περαιτέρω τον εγχείρημα. Το 1968 επιτεύχθηκε η τελωνειακή ένωση, η οποία είχε αποτελέσει έναν από τους στόχους της Συνθήκης της Ρώμης. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, των προσώπων, των εργαζομένων και το 1970 προχώρησαν και σε γενική θέσπιση του ΦΠΑ αποσκοπώντας σε μία έστω και ορισμένη φορολογική εναρμόνιση. Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, επιχειρήθηκε η αντιμετώπιση των εμποδίων που έθετε η εξονυχιστική μέθοδος της νομοθετικής εναρμόνισης, κάτι το οποίο συνεπαγόταν δυσκολία εφαρμογής των κανόνων της εσωτερικής αγοράς στο εσωτερικό των κρατών μελών. Γι' αυτόν τον λόγο, τα θεσμικά όργανα της ένωσης, προχώρησαν σε μία ισχυροποίηση του μηχανισμού λήψης αποφάσεων σε ζητήματα που αφορούσαν την ενιαία αγορά, αντικαθιστώντας την ομοφωνία από την ειδική πλειοψηφία. Αυτή η

απόφαση βοήθησε στο να εφαρμοστούν σε ποσοστό 90% οι νομοθετικές πράξεις της Λευκής Βίβλου (Τσινισιζέλης, 2007).

Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, η ενιαία αγορά και τα βήματα προς την πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή της επέφεραν αξιοσημείωτα αποτελέσματα στον οικονομικό τομέα. Ενδεικτικά το ενδοενοσιακό εμπόριο αυξήθηκε κατά 15%, η παραγωγικότητα αυξήθηκε επίσης, οι τιμές έπεσαν λόγω του ανταγωνισμού που αναπτύχθηκε² και δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας για τους πολίτες. Τέλος αξίζει να αναφερθεί η σύγκλιση στα επίπεδα των εισοδημάτων μεταξύ των κρατών μελών.

Ωστόσο, όσο σημαντική κι αν θεωρείται αυτή η πρόοδος, μια νέα στρατηγική θεωρούταν αναγκαία. Στόχος της, η διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και η ολοκλήρωση τη αγοράς υπηρεσιών. Σε αυτά τα πλαίσια συντελέστηκε πρόοδος στον τομέα των μεταφορών, της ηλεκτρικής ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και του φυσικού αερίου. Εντούτοις η πλήρης εφαρμογή τους στο εσωτερικό των κρατών μελών, απαιτούσε και την συνεργασία των κρατών μελών. Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις, η μεταφορά των κανόνων της ενιαίας αγοράς στο εσωτερικό των κρατών μελών και η πλήρης εφαρμογή τους, απαιτούσε δραστικά μέτρα. Αυτό το σκεπτικό, οδήγησε και την Επιτροπή σε μία ακόμα δραστική απόφαση. Τα κράτη μέλη όφειλαν να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, ειδάλλως θα επιβαλλόταν χρηματική ποινή προς συμμόρφωσή τους. Αυτή η απόφαση μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως προκειμένου να επιτύχει το εγχείρημα της ενιαίας αγοράς, τα θεσμικά όργανα ήταν πρόθυμα να χρησιμοποιήσουν όλα τα μέσα και εργαλεία τα οποία είχαν στην διάθεσή τους. Μεταξύ άλλων έδωσαν έμφαση στον τομέα της πληροφορικής και στην δημιουργία εθνικών κέντρων εποπτείας. Έτσι πέτυχαν από την μία την διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων που απέρρεαν από την ενιαία αγορά και από την άλλη την καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής των κανόνων της στο εσωτερικό των κρατών μελών (Burda, 2009). Οι εκθέσεις αποτελούσαν επίσης έναν ακόμα μέσο για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Με την πάροδο των ετών και λόγω της διεύρυνσης και της στενότερης ολοκλήρωσης, το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η ενιαία αγορά δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως και ξεκίνησαν έναν νέο γύρο προσπαθειών για την επανεκκίνηση και την βελτίωσή της. Από το 2010, η έκθεση “Μια νέα στρατηγική για την ενιαία αγορά — στην υπηρεσία της οικονομίας και της κοινωνίας της Ευρώπης” και η ανακοίνωση “Προς μια Πράξη για την Ενιαία Αγορά” παρουσιάστηκαν νέες προτάσεις και νέα μέτρα για την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς. Μετέπειτα ανακοινώσεις της Επιτροπής δείχνουν την προσπάθειά της για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης προς την ενιαία αγορά και την ανάπτυξη τομέων όπως αυτός των υπηρεσιών και του δυναμικού ανάπτυξης. Αξιοσημείωτη χρονολογία για

² Στην υιοθέτηση του ανταγωνισμού ως κυρίαρχης στρατηγικής εκκαθάρισης επιχειρήσεων που υστερούν σε παραγωγικότητα, εντός της περιφερειακής ένωσης, θα αναφερθούμε εκτενέστερα στην ενότητα που εξετάζεται η αναγκαιότητα ύπαρξης του κοινού νομίσματος.

την ενιαία αγορά αποτελεί το 2012. Με την Δεύτερη Πράξη για την Ενιαία Αγορά, η Επιτροπή υπέβαλε ορισμένες προτάσεις προς την επιπλέον ανάπτυξή της, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη, την απασχόληση και στην εμπιστοσύνη. Οι τρεις βασικές δράσεις που περιλαμβάνονται στην δεύτερη αυτή πράξη, κατ' ακολουθία της πρώτης, αφορούν την κινητικότητα των επιχειρήσεων, την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και την ψηφιακή οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως πυλώνας του παγκοσμιοποιημένου συστήματος δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη απέναντι στις διεθνείς εξελίξεις και τις ισορροπίες και να περιοριστεί απλά στην εσωτερική αγορά και τα οφέλη που αυτή παρέχει μόνο όσον αφορά τις σχέσεις και τις εμπορικές ροές μεταξύ των κρατών μελών. Η ενιαία εσωτερική αγορά είναι δυνατή, μόνο εφόσον τα κράτη μέλη της ένωσης δρουν ως μία οντότητα και ενιαία απέναντι στο διεθνές εμπόριο και τους όρους των εμπορικών συμφωνιών. Στον τομέα του εμπορίου, η ένωση υποστηρίζει μία φιλελεύθερη πολιτική και δίνει προτεραιότητα κατά τις εξωτερικές εμπορικές διαπραγματεύσεις το άνοιγμα των αγορών.

Από την Συνθήκη της Ρώμης, -η οποία αναφέρθηκε παραπάνω- και έπειτα χάρη στις διευρύνσεις που ακολούθησαν και την σταδιακή σταθεροποίηση και ενίσχυση της ενιαίας αγοράς, η ένωση αποτέλεσε ηγετικό δρώοντα στις εμπορικές διαπραγματεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Τόσο στις διμερείς της σχέσεις, όσο και σε πολυμερές επίπεδο, αποτέλεσε βασικό συνομιλητή. Σήμερα έχει καταλήξει να αποτελεί σε επίπεδο εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, και ξένων επενδύσεων την μεγαλύτερη δύναμη, ενώ έπεται των Ηνωμένων Πολιτειών ως χώρα εισδοχής ΑΞΕ (WTO, 2013). Παρά το γεγονός πως οι εμπορικές της σχέσεις πραγματοποιούνται κατά κύριο λόγο σε περιφερειακό επίπεδο, δεν παύει να έχει αξιοσημείωτη συμμετοχή σε παγκόσμιο επίπεδο όπως στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου ο οποίος ιδρύθηκε το 1995 και στον οποίο συμμετέχουν συνολικά 144 χώρες, έχει συμμετάσχει σε ποικίλους “γύρους «διαπραγματεύσεων””. Στόχος αυτών των διαδικασιών είναι η πραγματοποίηση διαπραγματεύσεων από τις οποίες προκύπτουν αποφάσεις και κανόνες προς την επίλυση ζητημάτων που αφορούν το παγκόσμιο εμπόριο και την περαιτέρω ανάπτυξη. Ως μέλος του ΠΟΕ η Ένωση στοχεύει στην μετατροπή του σε έναν αποτελεσματικότερο οργανισμό ανοιχτό σε νέες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις, στο άνοιγμα των αγορών επενδύσεων, προϊόντων και αγαθών και στην αποτελεσματικότερη συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών στον οργανισμό, προκειμένου να προωθηθεί η ταχύτερη ανάπτυξή τους και η ενσωμάτωσή τους στην παγκόσμια οικονομία.

Σε αυτά τα πλαίσια, η Ε.Ε. επεδείκνυε πάντοτε εστιασμένο ενδιαφέρον έναντι των αναπτυσσόμενων χωρών. Η ανάπτυξή τους και η ανεξαρτητοποίησή τους αποτελούσε έναν από τους στόχους της (EPA, 2008). Μέσω του Γενικού Συστήματος Προτιμήσεων, επεδίωκε την πρόσβαση με μειωμένους ή χωρίς δασμούς στην αγορά της, προϊόντων τα οποία προέρχονταν από αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό το Γενικό

Σύστημα Προτιμήσεων εφαρμόζεται για δεκαετείς κύκλους, με την πάροδο των οποίων γίνεται επαναδιαπραγμάτευση των όρων που είχαν τεθεί με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτή η μέριμνα προς τις υπό ανάπτυξη χώρες, είχε εκφραστεί ήδη από την Συνθήκη της Ρώμης, από την τότε ΕΟΚ. Συγκεκριμένα, η ένωση, εξέφρασε την επιθυμία της να συνεργαστεί και να βοηθήσει στην πρόοδο και την σταδιακή ανάπτυξη των χωρών ACP (δηλαδή χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και του Ειρηνικού). Νιώθοντας αλληλέγγυα απέναντι σε αυτές τις αποικίες και υπερπόντιες κτήσεις η τότε ΕΟΚ προχώρησε και στην έμπρακτη παροχή βοήθειας με την υπογραφή συνθηκών, όπως την συνθήκη Yaoundé I (1963-1969) και Yaoundé II (1969-1975). Μέσω των δύο αυτών συνθηκών, συμφωνήθηκε η παροχή οικονομικών πόρων στις χώρες ACP, με σκοπό την πρόοδο, την ανάπτυξη και βελτίωση των υποδομών τους και την σταδιακή ανεξαρτητοποίησή τους.

Η νέα συμφωνία που υπογράφηκε με τις χώρες ACP, έπειτα από την είσοδο του Ηνωμένου Βασιλείου (1973), ήταν η συμφωνία Lomé του 1975. Πρόκειται για νεό γύρο παροχής οικονομικής βοήθειας, μέσω εμπορικών σχέσεων που θα διαρκούσε έως το 2000 και θα ανανεωνόταν κάθε πέντε έτη. Ωστόσο, η καινοτομία της νέας αυτής συμφωνίας, ήταν η ύπαρξη ισότιμης σχέσης μεταξύ της ένωσης και των χωρών ACP. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο ρόλος της ένωσης περιοριζόταν σε απλή υποστήριξη, ενώ δινόταν παράλληλα η ευκαιρία και η δυνατότητα στις χώρες αυτές να διαχειριστούν οι ίδιες και με δικές τους πρωτοβουλίες τους οικονομικούς πόρους και την οικονομική στήριξη που προερχόταν από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα πλεονεκτήματα αυτής της συμφωνίας για τις χώρες ACP ήταν αξιοσημείωτα. Σχεδόν το 99% των εισαγωγών της βιομηχανικής παραγωγής προς την αγορά της ένωσης ήταν αφορολόγητο και το ίδιο συνέβαινε και με ορισμένα γεωργικά προϊόντα. Σε αντίθεση με ότι συνέβαινε με τις εισαγωγές από τις χώρες αυτές, τα εισαγόμενα από την Ε.Ε. προϊόντα προς τις χώρες ACP, φορολογούνταν και πέραν τούτου, η ένωση προχώρησε και στην υπογραφή πρωτοκόλλων που αφορούσαν ευαίσθητους τομείς της παραγωγής των χωρών αυτών, οι οποίοι στήριζαν σημαντικό μέρος της οικονομίας τους.

Ωστόσο, η Ε.Ε. δεν μένει ανεπηρέαστη από τις διεθνείς εξελίξεις και έτσι, δύο σημαντικά γεγονότα στον οικονομικό και στον πολιτικό τομέα, προώθησαν ορισμένες αλλαγές. Στην δεκαετία του 1990, η δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου από την μία και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου από την άλλη, οδήγησαν σε μία διατάραξη των μέχρι τότε ισορροπιών. Τα δύο αυτά σημαντικά γεγονότα, είχαν σαν αποτέλεσμα την προώθηση ενός φιλελεύθερου συστήματος σε οικονομικό επίπεδο και την έμφαση στις αρχές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολιτικό. Στο οικονομικό πεδίο, παρουσιάστηκε επιτακτική η ανάγκη της αντικατάστασης του μέχρι τότε προστατευτικού μη αμοιβαίου συστήματος, από ένα πιο φιλελεύθερο, το οποίο θα έδινε έμφαση στην απελευθέρωση των αγορών και στην άρση των εμποδίων στο διεθνές εμπόριο. Τέθηκαν νέοι κανόνες οι οποίοι στηρίζονταν στην αρχή της αμοιβαιότητας όσον αφορά τις σχέσεις τις Ε.Ε. και τις περιφερειακές ενώσεις ή τα μεμονωμένα κράτη με τα οποία θα σύνηπτε

οικονομικές σχέσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο ξεπεράστηκαν οι προστατευτικές και άνισες αναχρονιστικές συμφωνίες. Εν συνεχεία, όσον αφορά στο πολιτικό επίπεδο, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, σήμανε και το τέλος της συνεχούς διατάραξης των ισορροπιών στις διεθνείς σχέσεις. Πλέον, δίνοντας έμφαση στις αρχές της δημοκρατίας και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οποιοδήποτε κράτος, ή οποιαδήποτε ένωση παρείχε βοήθεια προς αναπτυσσόμενες χώρες, όφειλε να το κάνει με αποκλειστικό σκοπό την ανάπτυξή τους βασιζόμενες στις αντικειμενικές ανάγκες τις εκάστοτε χώρας. Η έμμεση στήριξη διεφθαρμένων και ολοκληρωτικών καθεστώτων αντιμετώπιστηκε κατ' αυτόν τον τρόπο.

Αυτές οι εξελίξεις εντούτοις, πέρα από την διατάραξη των μέχρι τότε ισορροπιών, οδήγησαν και στην αλλαγή και την βελτίωση των μέχρι τότε σχέσεων. Μέσω της συνθήκης Cotonou, του Ιουνίου 200, ρυθμίστηκαν εκ νέου οι σχέσεις της Ε.Ε. και των χωρών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού. Οι τρεις τομείς στους οποίους βασίστηκε αυτή η συνθήκη η οποία προβλέφθηκε να διαρκέσει είκοσι χρόνια ήταν οι εξής: η χρηματοοικονομική-αναπτυξιακή συνεργασία, η οικονομική συνεργασία, σε γενικότερα πλαίσια ενώ τέλος ελήφθη υπόψιν η πολιτική διάσταση της συνεργασίας αυτής.

Στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου οι σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών ACP, επηρεάστηκαν από τις διεθνείς εξελίξεις οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω και κατά συνέπεια από τους νέους στόχους και τις νέες στρατηγικές που είχε θέσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου σχετικά με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Σε αυτό το πλαίσιο, προβλέφθηκε η αναγκαιότητα Συμφωνιών Οικονομικής Συνεργασίας, δηλαδή συμφωνιών που θα καθιστούσαν τόσο την ένωση όσο και της υπό ανάπτυξη χώρες ισότιμους συνομιλητές και δρώντες. Οι μέχρι τότε “μη αμοιβαίες” συμφωνίες που είχαν συναφθεί, οι οποίες ήταν προστατευτικές και άνισες και αντικαθίσταντο από συμφωνίες βασισμένες στην αρχή της αμοιβαιότητας. Οι οποιοσδήποτε συνεργασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τρίτες χώρες ή με περιφερειακές ενώσεις θα έπρεπε να έχουν ως βάση την παροχή συγκεκριμένης βοήθειας σύμφωνης με τις ανάγκες που θα παρουσίαζε κάθε κράτος ή ένωση και θα είχε ως στόχο την ανάπτυξή του. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Ένωση θα έπαυε να χορηγεί βοήθεια χωρίς να υπάρχει συγκεκριμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα και οι χώρες που θα δέχονταν αυτή την βοήθεια θα απολάμβαναν την ελευθερία να την χρησιμοποιήσουν αυτοβούλως για την ανάπτυξή τους.

Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό μέσα από αυτές τις εξελίξεις και τις συμφωνίες, η Ε.Ε. έχει καταβάλει προσπάθειες να εισέλθει σε μία νέα φάση όσον αφορά τις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες και τις περιφερειακές ενώσεις, απορρίπτοντας τον προστατευτισμό και να επιχειρώντας να ανοίξει τις αγορές της στο εξωτερικό. Σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στον διεθνή χώρο και τις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ενδιαφέρεται απλώς για την ανάπτυξη του εμπορίου της χωρίς να λαμβάνει υπόψιν τις αρνητικές επιπτώσεις τις οποίες μπορεί να επιφέρει. Με άλλα λόγια ζητήματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος και τα εκάστοτε πολιτισμικά χαρακτηριστικά κάθε

χώρας λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, πριν ληφθεί οποιαδήποτε πρωτοβουλία στον τομέα του εμπορίου. Επιπροσθέτως, μέσω του καθεστώτος του Γενικού Συστήματος Προτιμήσεων (GSP), η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιτύχει την εισαγωγή αφορολόγητων ή με μειωμένους δασμούς προϊόντων, αλλά και τον συνδυασμό των εμπορικών σχέσεων με τις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής. Δηλαδή, οι χώρες οι οποίες προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικώς και το δικαίωμα της εργασίας ειδικώς, μεριμνούν για την προστασία του περιβάλλοντος και έχουν εγκαθιδρύσει ένα σύστημα ορθής διακυβέρνησης, απολαμβάνουν επιπλέον πλεονεκτήματα στα πλαίσια του GSP.

Παρ' όλες ωστόσο τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διευκολύνει στον βαθμό που είναι δυνατό τις εξαγωγικές δραστηριότητες των αναπτυσσόμενων χωρών, έτσι ώστε να αποκτήσουν ζωτικής σημασίας πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές, οι παγκόσμιες εξελίξεις έχουν προκαλέσει νέα ζητήματα, τα οποία δεν είχαν προβλεφθεί. Ενώ δηλαδή ορισμένες αναπτυσσόμενες οικονομίες έχουν καταφέρει να ενσωματωθούν με επιτυχία στο παγκόσμιο σύστημα εμπορικών σχέσεων, παρατηρείται μία αύξηση στον αριθμό των φτωχότερων χωρών οι οποίες αδυνατούν να ενταχθούν στο παγκόσμιο αυτό σύστημα. Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως το Γενικό Σύστημα Προτιμήσεων το οποίο είχε επιλεγεί από την Ε.Ε. αδυνατεί να συμπεριλάβει όλες τις οικονομίες και απαιτούνται νέες πρωτοβουλίες.

Παραπάνω έχει γίνει αναφορά στο γεγονός πως η Ε.Ε. έχει αλλάξει την στάση της και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τις αναδυόμενες οικονομίες ανάγοντας τις από εξαρτώμενες σε ισότιμους εταίρους και συνομιλητές. Αυτό το διάβημα παρέχει πλεονεκτήματα και στις δύο πλευρές. Από την μία οι αναπτυσσόμενες χώρες, διαδραματίζουν έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στα πλαίσια του παγκοσμίου εμπορίου και κατά συνέπεια αποκομίζουν ένα μεγάλο αριθμό οφελών, ενώ από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, δύναται να αποκομίσει εξίσου σημαντικά οφέλη από την ανάπτυξη των αναδυόμενων οικονομιών. Ακολουθώντας μία ενεργό εμπορική πολιτική, θα αποκτήσει αξιοσημείωτες προοπτικές ανάπτυξης και θα τεθούν ισχυρές βάσεις για την περαιτέρω απελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών.

Όπως έχει γίνει ήδη αντιληπτό, η Ε.Ε. προσπαθεί να αναπτύξει και να βελτιώσει τις εμπορικές της σχέσεις με όλες σχεδόν τις χώρες παγκοσμίως. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας, έχει συνάψει ποικίλες εμπορικές συμφωνίες ή συμφωνίες οι οποίες έχουν ως κύριο άξονά τους το εμπόριο.

Οι εμπορικές συμφωνίες, αρχικά, βασίζονται στο άρθρο 133 ΣΕΚ. Πρόκειται για το άρθρο εκείνο το οποίο όχι απλώς ρυθμίζει τον τρόπο άσκησης των εμπορικών σχέσεων, αλλά ουσιαστικά υποχρεώνει την Ευρωπαϊκή Ένωση να ασκεί την κοινή εμπορική πολιτική. Ωστόσο, οι κανόνες που προβλέπονται σε αυτό δεν αποφασίζονται αυθαίρετα. Αντιθέτως, πρέπει να είναι εναρμονισμένες με τις επιταγές και τους εμπορικούς κανόνες που προβλέπονται στα πλαίσια του ΠΟΕ, ο οποίος

ορίζει πως οι συμφωνίες μεταξύ των χωρών οφείλουν να πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές της ισοτιμίας και της διαφάνειας. Ωστόσο, πάντα σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ, οι κατευθύνσεις της ΕΕ οι οποίες αφορούν το εμπόριο, χαράσσονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Όσον αφορά τις εμπορικές συμφωνίες και τις συμφωνίες συνεργασίας, με την πάροδο των ετών έχουν αυξηθεί ενώ παράλληλα παρατηρείται μία σταθερή διεύρυνση και του πεδίου εφαρμογής αυτού του είδους συμφωνιών. Πρόκειται ουσιαστικά για συμφωνίες οι οποίες χαρακτηρίζονται από τον ακριβή τους χαρακτήρα και στοχεύουν μέσω εμπορικών προτιμήσεων διαφόρων ειδών στην παροχή ενίσχυσης από μεριάς Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη.

Τέλος, οι συμφωνίες σύνδεσης, δίνουν τη δυνατότητα στην Ένωση, να συνάπτει συμφωνίες που οδηγούν σε αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινές δράσεις και ειδικές διαδικασίες. Οι συγκεκριμένες συμφωνίες περιλαμβάνουν την προοπτική δημιουργίας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ των μελών που τις έχουν συνάψει, πολιτικό διάλογο, ιδιαίτερα προτιμησιακή πρόσβαση στις αγορές της Ε.Ε., οικονομική και τεχνική συνεργασία διαφόρων ειδών και τέλος, την προοπτική των συνδεδεμένων χωρών να εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι χώρες οι οποίες είτε έχουν συνάψει συμφωνίες σύνδεσης είτε πρόκειται να συνάψουν, χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη, περιλαμβάνει τις χώρες οι οποίες έχουν πολύ σοβαρές πιθανότητες να ενταχθούν στην ένωση, η δεύτερη διάφορα μεσογειακά κράτη (χωρίς την δυνατότητα ένταξης στην Ε.Ε. και η Τρίτη τα κράτη τα οποία δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανήκουν ωστόσο στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο.

Αυτά τα τρία είδη συμφωνιών, τα οποία μόλις παρατέθηκαν, δίνουν το καθένα με διαφορετικό τρόπο την δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να συμμετάσχει σε ένα πολύπλευρο και πολύπλοκο φάσμα συμφωνιών με εμπορικούς εταίρους.

Αναπτυσσόμενη παράλληλα, τουλάχιστον από τα μέσα της περιόδου που περιγράφεται παραπάνω, υπήρξε η ανάγκη ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, για την οποία κομβικής σημασίας ρόλο κατείχε η εξάλειψη των εθνικών νομισμάτων και όσων συνεπειών αυτά δυνητικά συνεπάγοντας, για τη σταθερότητα της περιφέρειας και τον προοδευτικά αυξανόμενο όγκο των εμπορικών ροών εντός της.

Το κοινό νόμισμα, οι εμπορικές σχέσεις και η μεταβολές στη ζήτηση

Η ίδια η ύπαρξη του κοινού χώρου ενιαίου νομίσματος, με τη συνεπακόλουθη αντικατάσταση των επί μέρους εθνικών νομισμάτων, κρίνεται στο μεγαλύτερο μέρος της βιβλιογραφίας, ως επιλογή επί της αρχής θετική. Η αξιολόγηση αυτή, δομείται γύρο από το νέο, σταθεροποιημένο πλαίσιο που δυνητικά η ύπαρξη του διαμορφώνει, εξαλείφοντας τους κίνδυνους των συναλλαγματικών ανισορροπιών και των αποκλίσεων των επιτοκίων, αλλά και λειτουργώντας προωθητικά για τις διακρατικές εμπορικές σχέσεις. Εμμέσως, αλλά όχι με αμελητέα σημασία, στο παραπάνω άνοιγμα των αγορών, μπορεί να προστεθεί και η συνεισφορά μέσω της μείωσης του κόστους των συναλλαγών στο πλαίσιο του ενιαίου τραπεζικού χώρου, αλλά και εκείνη της διευκόλυνσης της απρόσκοπτης πρόσβασης στις διεθνείς αγορές τόσο για τους φορείς του ιδιωτικού τομέα, όσο και για τα ίδια τα κράτη (Emerson, 1992) [έως την εκδήλωση της δημοσιονομικής κρίσης, ορισμένων κρατών - μελών, ζήτημα που θα μας απασχολήσει στη συνέχεια]. Τέλος, αναφορικά με το πεδίο των πολιτικών δικαιωμάτων, η ύπαρξη της ONE, φέρεται να λειτουργεί καταλυτικά στη κατεύθυνση της *price transparency* (Πελαγίδης, 2009), αφού καθίσταται πλέον εφικτή η αδιαμεσολάβητη, από πλευράς πολιτών, σύγκριση ομοειδών προϊόντων που διατίθενται σε διαφορετικές περιοχές, η αξία των οποίων μετρούμενη σε κοινή μονάδα και υπό την προϋπόθεση της μη ύπαρξης μέσω στρέβλωσης του εμπορίου, επιτρέπει την ανάπτυξη της καταναλωτικής συνείδησης και ως εκ τούτου την αύξηση του ανταγωνισμού, από την πλευρά των παραγωγών και των δικτύων διάθεσης.

Από τη σκοπιά των επικριτών της αρχιτεκτονικής της ONE, η παραδοχή μιας ημιαυτοματοποιημένης διαδικασίας, όπου ασύμμετρα ανεπτυγμένες χώρες με τα χαρακτηριστικά αυτών των κρατών - μελών θα δημιουργήσουν τάσεις σύγκλισης, κατά τη θεωρία των Άριστων Νομισματικών Περιοχών, δε φαίνεται να ισχύει ούτε για το διάστημα της δημιουργίας της ONE, ενώ ενδοιασμοί παρουσιάζονται και για τη μετέπειτα διαδικασία (Pelagidis - Toay, 2006). Πυρήνα της συλλογιστικής αυτής, αποτελεί η μη ύπαρξη των τυπικών προϋποθέσεων, όπως περιγράφονται στο θεωρητικό σχήμα, που θα επέτρεπαν τη δημιουργία των τάσεων αυτών και την υπέρβαση, κατά συνέπεια, ενδεχόμενων εκφράσεων ανισορροπιών σε επί μέρους τομείς. Η κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής στον υπό διαμόρφωση κοινό νομισματικό χώρο στα τέλη της δεκαετίας του 90' βρέθηκε ση σημείο που δεν επέτρεπε πολλά περιθώρια ύπαρξης αισιόδοξων προσεγγίσεων, ότι σε ενδεχόμενες ανισοροποιίες ανά περιφέρεια, αυτή -η κινητικότητα- θα λειτουργούσε ως μοχλός αποκατάστασης τους. Ιδίως, στο συντελεστή *εργασία* καθοριζόμενος τόσο από ένονες διαφοροποιήσεις, δομημένες στην εθνική προέλευση [μείζονος σημασίας το γλωσσικό ζήτημα] όσο και το έως πρότινος σχετικά ρυθμιζόμενο πλαίσιο του σε κάθε

κράτος-μέλος, οδήγησε σε αναλύσεις, βάσει των οποίων, η περιφέρεια της ONE (θα) οδηγείται σε αποεπένδυση και αύξηση της ανεργίας (Cohen - Lefranc, 1997). Για τις περιοχές αυτές, συνεχίζει η συλλογιστική, οι επενδύσεις μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, απέχουν κατά πολύ από το σημείο αυτό που θα επέτρεπε την αναχαίτιση των δύο παραπάνω προβλημάτων.

Μολονότι, όπως αναλύσουμε στη συνέχεια, οι φόβοι της αποεπένδυσης στην περιφέρεια δε φαίνεται να έχουν επαληθευτεί -τουλάχιστον όχι, με τη μορφή μια μαζικής απόσυρσης κεφαλαίων και τοποθέτησής τους στα κράτη-μέλη του “κέντρου”, η μη επιβεβαίωση των συγκεκριμένων προβληματισμών, δε συνεπάγεται την παραδοχή για ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της ONE. Οι ελλείψεις αυτές που υπονοούνται και λειτούργησαν υπονομευτικά για τη σταθερότητα της περιφερειακής ένωσης, αποτέλεσαν ουσιαστικά την άλλη όψη ορισμένων εκ των κινήτρων εισόδου των κρατών μελών που παρουσίαζαν υστέρηση ως προς την ανάπτυξη.

Το *Credibility Paradigm* αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιων συνεπειών. Ουσιαστικά πρόκειται για τη χωρίς κόστος “μεταφορά” αξιοπιστίας από χώρες με μέχρι πρότινος ακριβά νομίσματα, προς άλλες, τις περιφέρειες η νομισματική πορεία των οποίων θα παρέμενε επισφαλής, αν δεν εισέρχονταν στη νομισματική ζώνη. Κατά τον τρόπο αυτό, απαντώνται σε μεγάλο βαθμό οι αιτιάσεις περί μιας αυτόνομης νομισματικής πολιτικής που εφ’ όσον χαράσσεται σε εθνοκρατικό επίπεδο, μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά -μόνο σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο- για την αποκατάσταση των ανισορροπιών. Αντίθετα, η αναβάθμιση της αξιοπιστίας των “εθνικών” οικονομιών, μπορεί να υποκαταστήσει δραστικότερα τα οφέλη του εργαλείου, αφού δημιουργεί χώρο, που με πολλές εκφάνσεις [ισχυρότερη η προσέλκυση κεφαλαίων] δημιουργεί προϋποθέσεις υψηλότερης ανάπτυξης (Tabellini, 1996).

Η μεταβολή της ζήτησης ως παράγοντας ανισορροπιών

Κατά τις περιπτώσεις εκδήλωσης διαταραχών στο επίπεδο της ζήτησης, μιας ανοιχτού τύπου οικονομίας, αυτές μπορούν να προκληθούν είτε από εξωτερικούς, αστάθμητους παράγοντες, όπως η αποκλιμάκωση της εξωτερικής ζήτησης, αλλά σε περιπτώσεις με εκχώρηση του δικαιώματος άσκησης της νομισματικής πολιτικής σε έναν υπερεθνικό θεσμό και λόγω της μη δυνατότητας προσαρμογής της ανά περίπτωση (Eichengreen, 1997). Ο καθορισμός της συνολικής ποσότητας του κυκλοφορούντος χρήματος σε περιφερειακό πλέον επίπεδο εντός ΟΝΕ από μεριάς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, αποτελεί από τη μία μοναδική επιλογή, χάρις στην οποία προσδίδονται και τα χαρακτηριστικά της νομισματικής ζώνης στην περιφερειακή ένωση, από την άλλη όμως αποτελεί μια ανελαστική μέθοδο, ενδεχομένως μη ικανή να αποκαταστήσει ανισορροπίες, εφ' όσον αυτές οφείλονται είτε σε αποκλίσεις τρίτων παραγόντων ορισμένων κρατών-μελών, είτε σε διαφωνία της ίδιας της ΕΚΤ και των εθνοκρατικών ηγεσιών, αναφορικά με τους στόχους της νομισματικής πολιτικής.

Κατά τρόπο ανάλογο, καθοριστική σημασία στην αντιμετώπιση ενδεχόμενων διαταραχών στη ζήτηση, κατέχει και η ίδια η δομή κάθε επί μέρους “εθνικής” οικονομίας. Βάσει της προσέγγισης, σύμφωνα με την οποία, όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός ολοκλήρωσης μιας περιφερειακής ένωσης, τόσο εντείνεται η εξειδίκευση κάθε επιμέρους οικονομίας (Krugman - Obsfeld, 1994) [αφού ομοειδή προϊόντα εκτίθενται χωρίς προστατευτικούς φραγμούς στον περιφερειακό ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα οι λιγότερο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις να εκκαθαρίζονται, δημιουργώντας συνθήκες εθνικής παραγωγής προσανατολισμένη σε κλάδους όπου η κάθε περιοχή της περιφερειακής ένωσης παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα] μεγάλης σημασίας για την εκδήλωση τέτοιας διαταραχής, αποτελεί και ο προσανατολισμός της παραγωγής. Μάλιστα, όσο αυτός διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό ανά γεωγραφικό τμήμα της περιφερειακής ενότητας, τόσο πιθανότερο είναι η διαταραχή ζήτησης σε μέρος της να είναι είτε συχνότερη, είτε μεγαλύτερη σε ένταση, εφ' όσον η αγορά εργασίας παραμένει ανελαστική, συνθήκη που όπως θα δούμε, ισχύει σε μεγάλο βαθμό για τον ευρωπαϊκό χώρο.

Οι επιπτώσεις τέτοιων φαινομένων στις εμπορικές ροές, χρήζουν επίσης μελέτης, στο βαθμό που το νέο πλαίσιο μιας νομισματικής περιφερειακής ένωσης, λειτουργεί διορθωτικά σε δυσμενείς συνέπειες, ανάλογων περιόδων, κατά τις οποίες κάθε κράτος εξέδιδε εθνικό νόμισμα. Ακόμη και υπό αυτό το καθεστώς, μια περιφέρεια με έντονες εμπορικές ροές στο εσωτερικό της βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο πιθανές επιλογές. Είτε κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας, με σχεδόν απεριόριστικές επιλογές καθορισμού της νομισματικής κυκλοφορίας, αλλά αρνητικά σημεία όσα

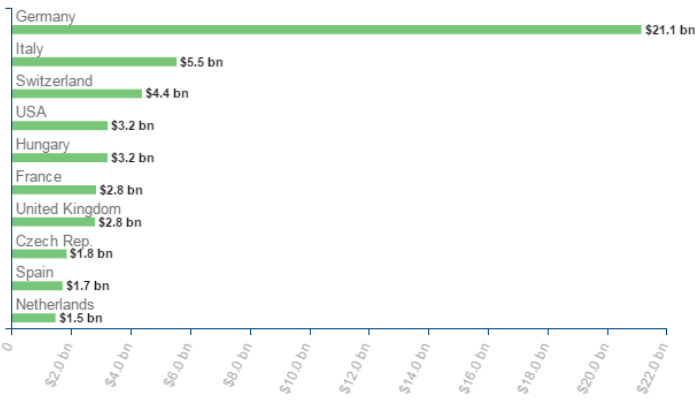
έχουν ήδη αναπτυχθεί, είτε σταθερές, συνδεδεμένης με την αντίστοιχη των άλλων εμπορικά σημαντικών χωρών.

Στεκόμενοι στη δεύτερη εκδοχή, αντιλαμβανόμαστε πως πρόκειται για μια de facto παραίτηση από τη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής, χωρίς μάλιστα κάποια εθνική οικονομία να μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα του ενδεχόμενου κοινού νομίσματος. Έτσι, σε συνθήκες κλειδωμένων ισοτιμιών και ακαμψίας στις τιμές των εγχώρια παραγόμενων προϊόντων, η απώλεια ανταγωνιστικότητας θα επέφερε ουσιαστικά μείωση του εμπορίου τόσο ενδοπεριφερειακά, όσο και σε επίπεδο τρίτων χωρών.

Από την άλλη, υπό εξέταση παραμένει η επίπτωση της υποκατάστασης προηγούμενων “φτηνών” εθνικών νομισμάτων από ομάδα χωρών της ΟΝΕ, που σχηματικά κατατάσσονται στην “περιφέρεια” της Ένωσης, ως προς τρίτες χώρες, μεταβολή που τουλάχιστον σε νομισματικό επίπεδο σήμανε απώλεια ανταγωνιστικότητας. Παρακάτω, επιχειρείται να εξεταστεί η επίπτωση της δημιουργίας της ΟΝΕ στις εμπορικές ροές μεταξύ των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η μεταβολή σε επίπεδο κυρίως εμπορικών εταίρων, τόσο ως προς τις εξαγωγές, όσο και ως προς τις εισαγωγές, για τα έτη 2000, 2007, 2014 για τις παρακάτω χώρες: Αυστρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβενία και Ισπανία³.

³ Από τα στοιχεία απουσιάζουν χώρες με έτος εισόδου στην ΟΝΕ το 2008 και έκτοτε: Κύπρος, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Σλοβακία, αφού λόγω της εκδήλωσης της οικονομικής κρίσης κατά την εισδοχή τους, δεν είναι εφικτή η συγκριτική εξέταση των εμπορικών τους ροών σε συνθήκες κανονικότητας.

3.1. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Αυστρίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

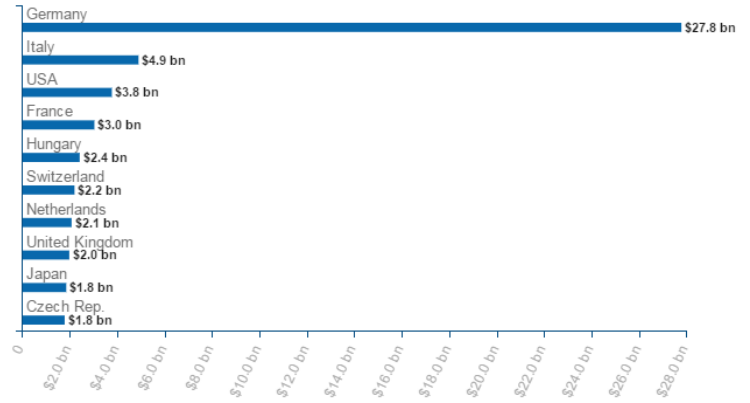

Austria - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2000&flow=2>

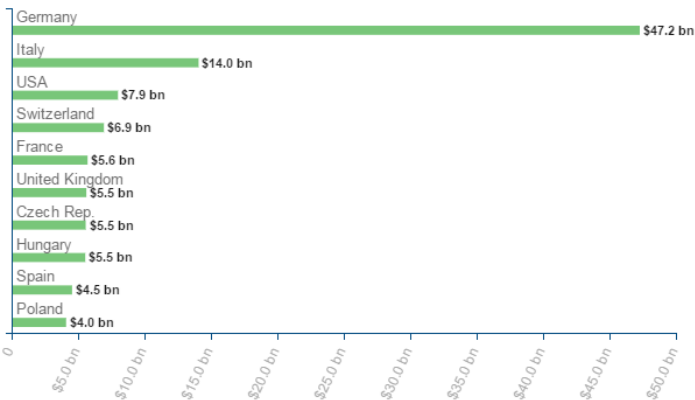

Austria - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2000&flow=2>

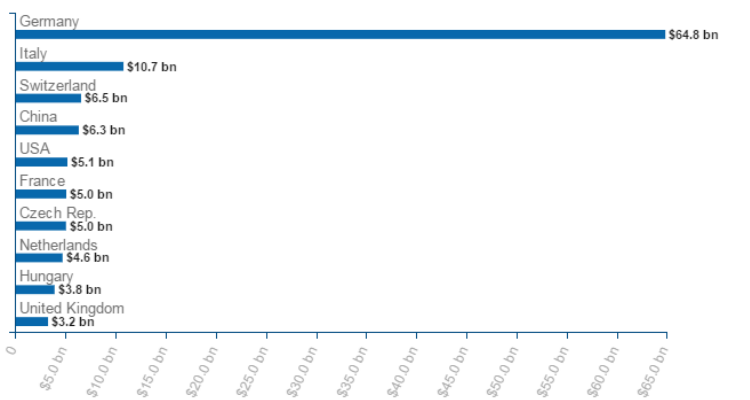

Austria - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2007&flow=2>

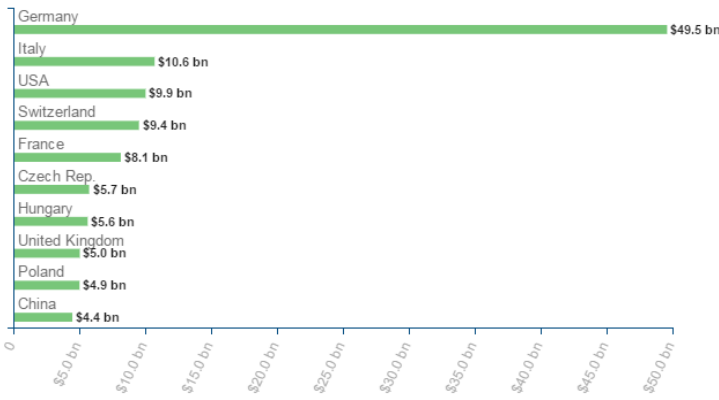

Austria - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2007&flow=2>

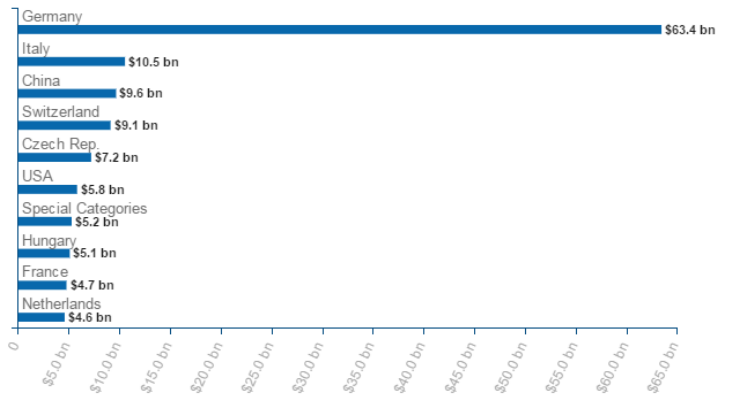

Austria - Top-10 export markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2014&flow=2>

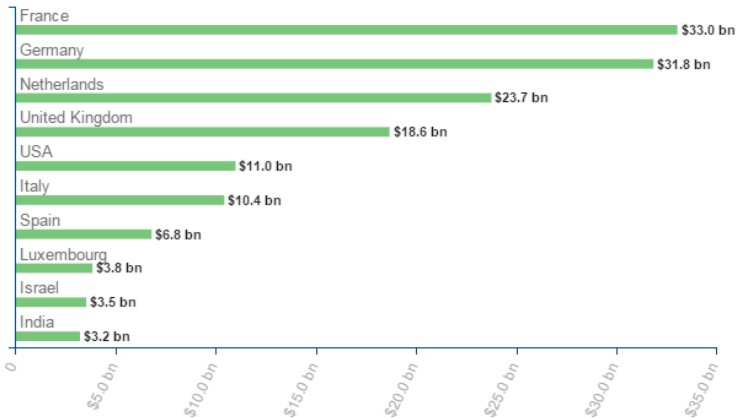
Austria - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

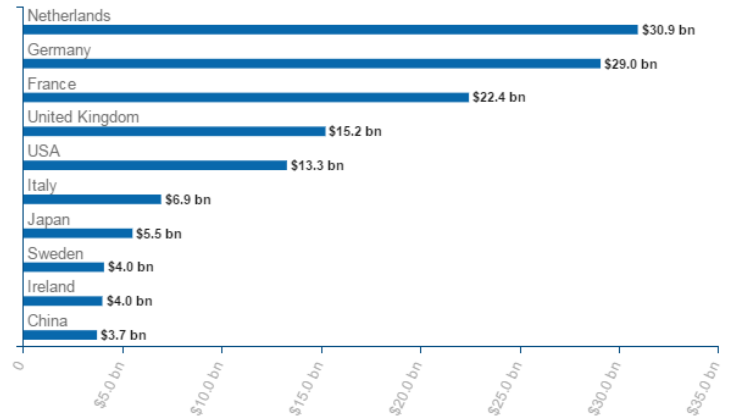
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=40&partner=0&year=2014&flow=2>

3.2. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι του Βελγίου για τα έτη 2000, 2007, 2014

Belgium - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2000&flow=2>

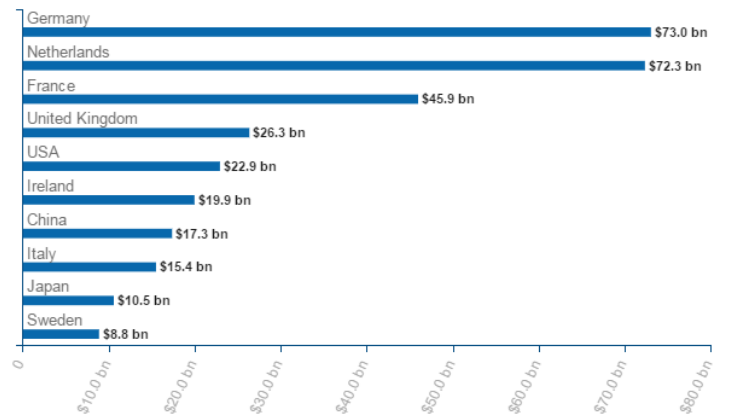
Belgium - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2000&flow=2>

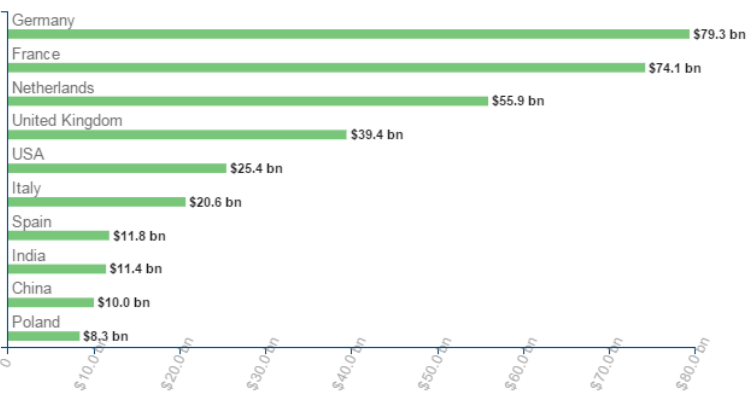
Belgium - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2007&flow=2>

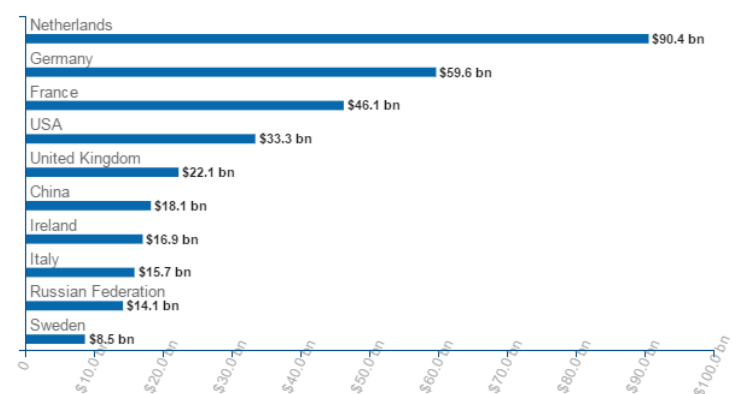
Belgium - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2007&flow=2>

Belgium - Top-10 export markets for goods in 2014

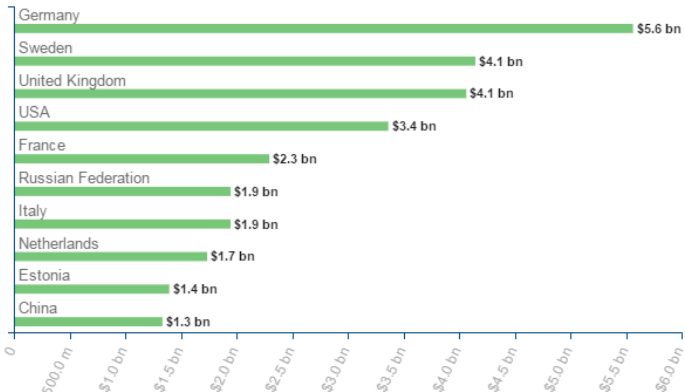
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2014&flow=2>

Belgium - Top-10 import markets for goods in 2014

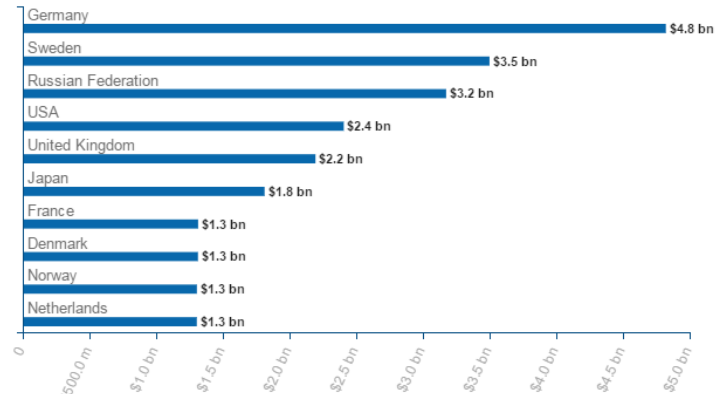
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=56&partner=0&year=2014&flow=2>

3.3. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Φινλανδίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

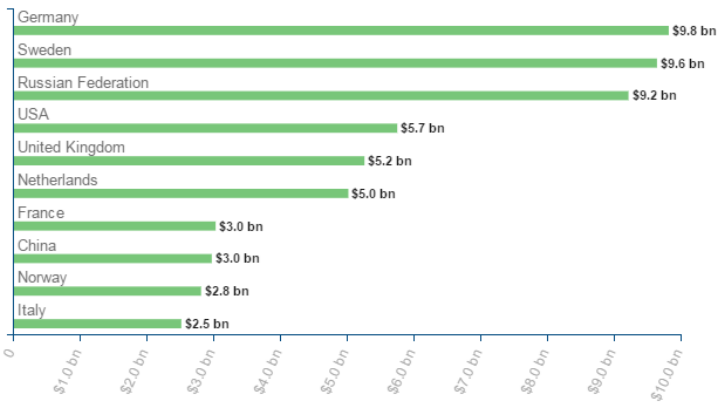
Finland - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2000&flow=2>

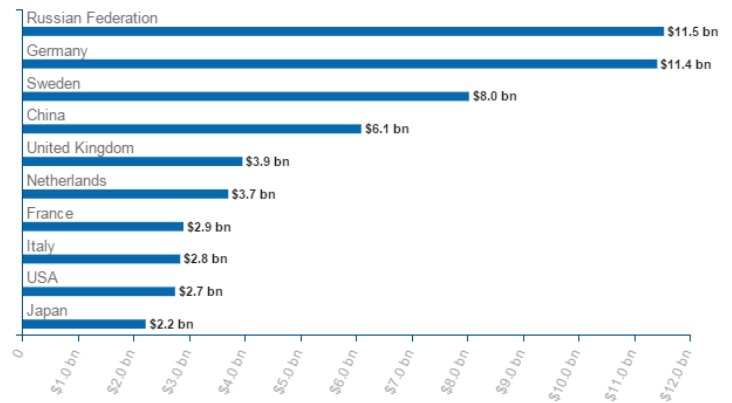
Finland - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2000&flow=2>

Finland - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2007&flow=2>

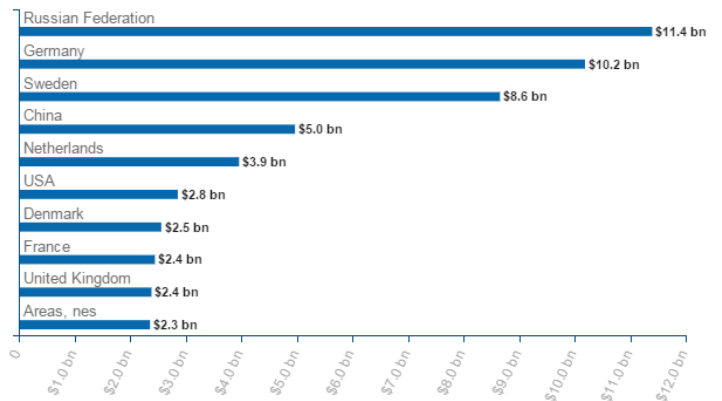
Finland - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2007&flow=2>

Finland - Top-10 export markets for goods in 2014

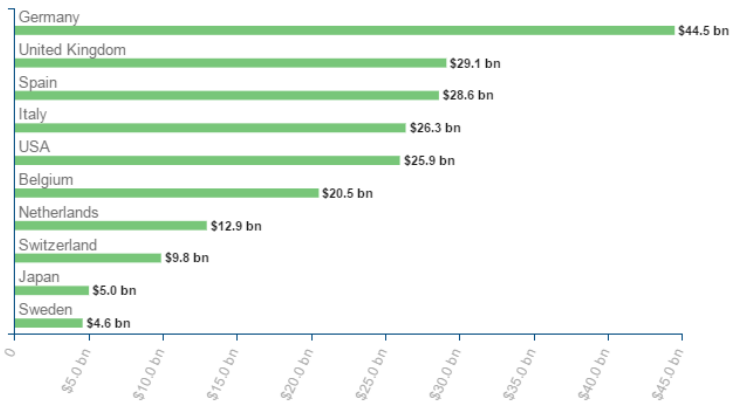
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2014&flow=2>

Finland - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=246&partner=0&year=2014&flow=2>

3.4. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Γαλλίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

France - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2000&flow=2>

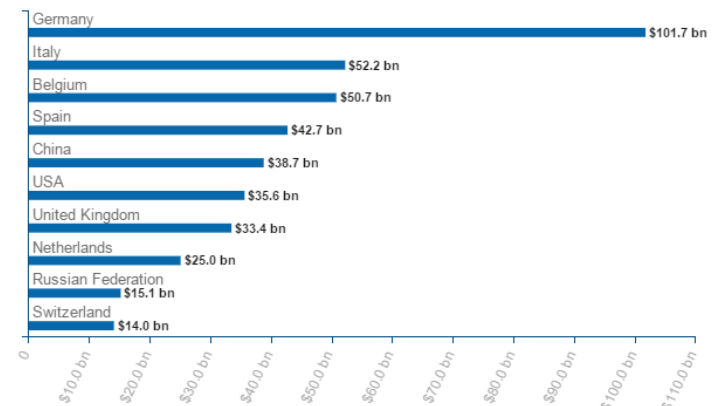
France - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2000&flow=2>

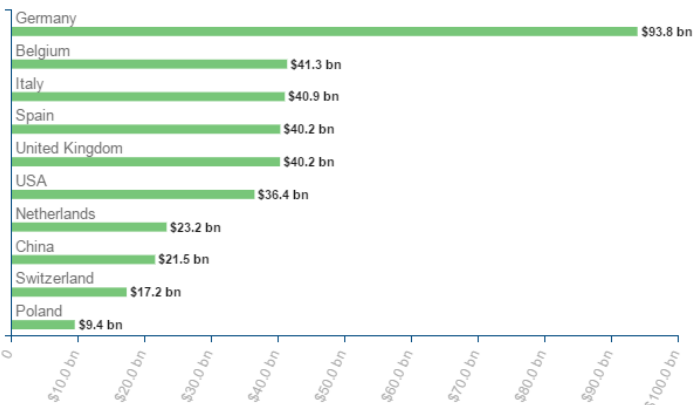
France - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2007&flow=2>

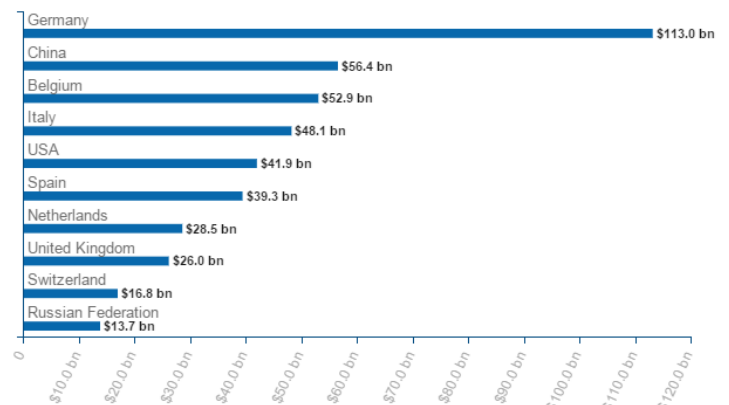
France - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2007&flow=2>

France - Top-10 export markets for goods in 2014

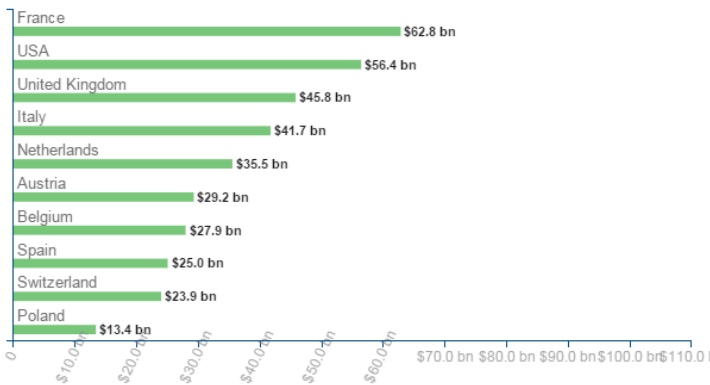
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2014&flow=2>

France - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=251&partner=0&year=2014&flow=2>

3.5. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Γερμανίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

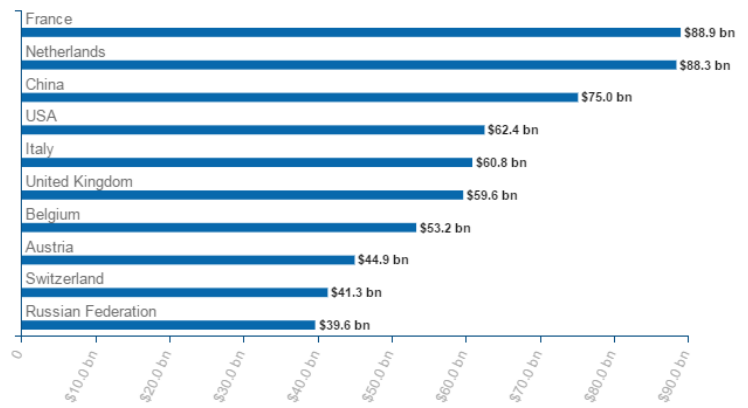

Germany - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2000&flow=2>

Germany - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2000&flow=2>

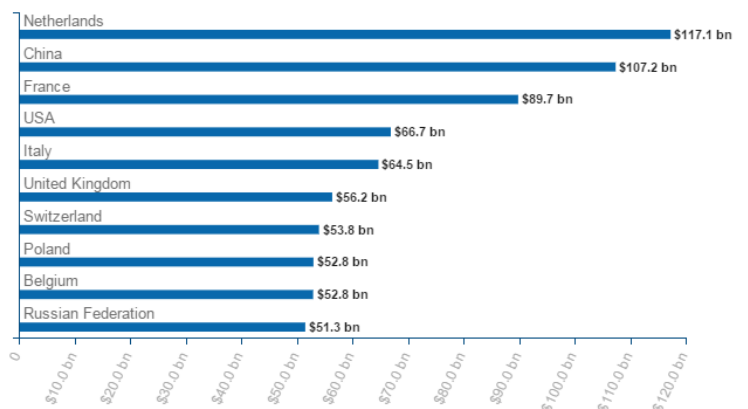
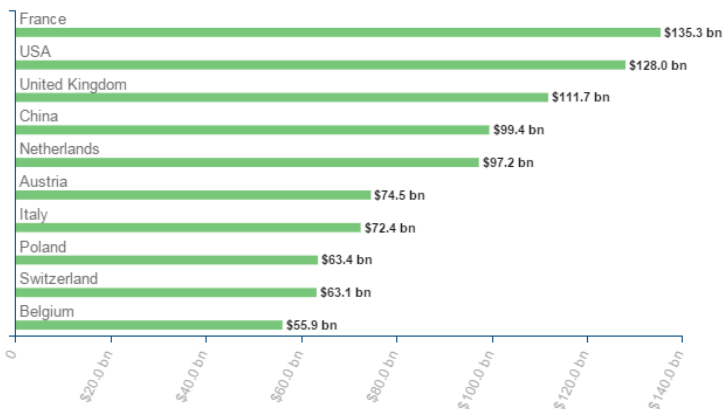

Germany - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2007&flow=2>

Germany - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2007&flow=2>

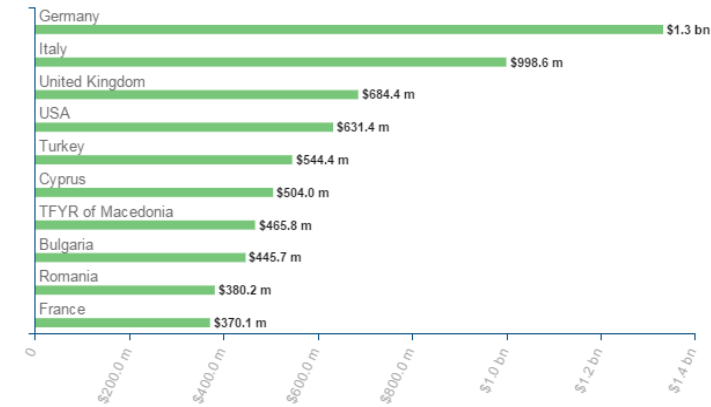
Germany - Top-10 export markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2014&flow=2>

Germany - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=276&partner=0&year=2014&flow=2>

3.6. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Ελλάδας για τα έτη 2000, 2007, 2014

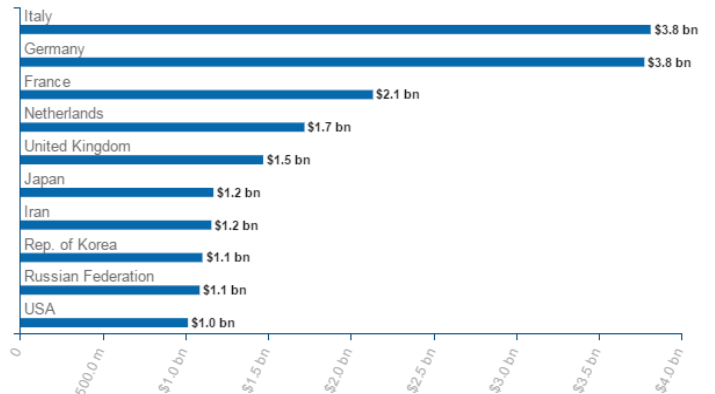

Greece - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2000&flow=2>

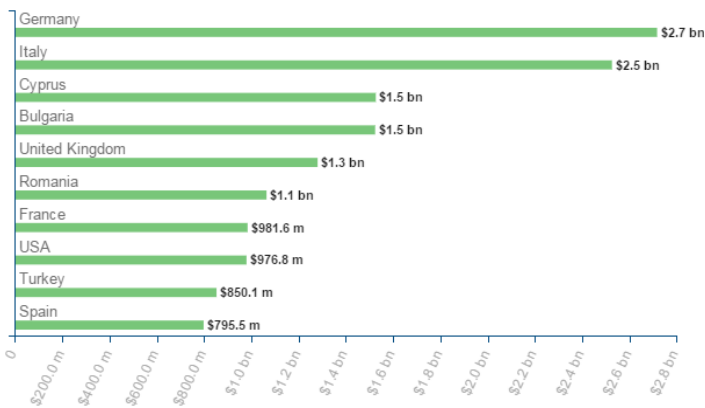

Greece - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2000&flow=2>

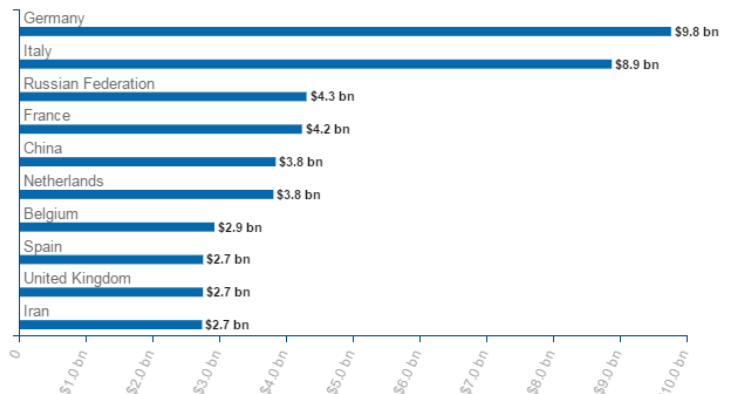

Greece - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2007&flow=2>

Greece - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2007&flow=2>

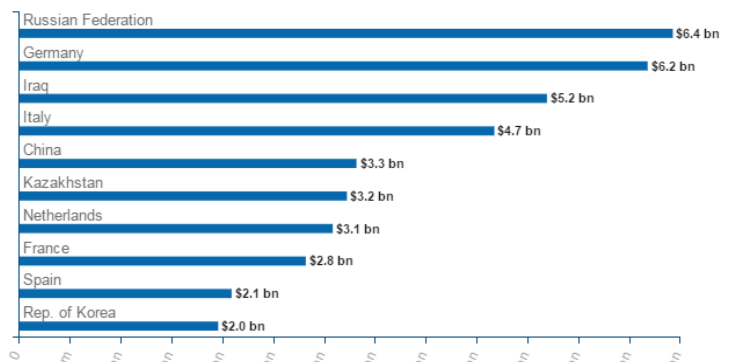

Greece - Top-10 export markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2014&flow=2>

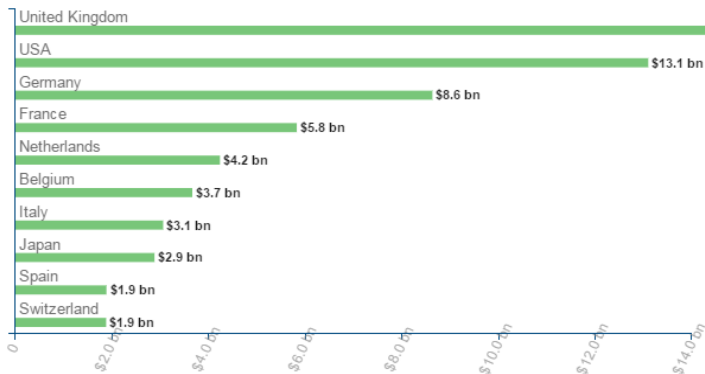
Greece - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data

Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)

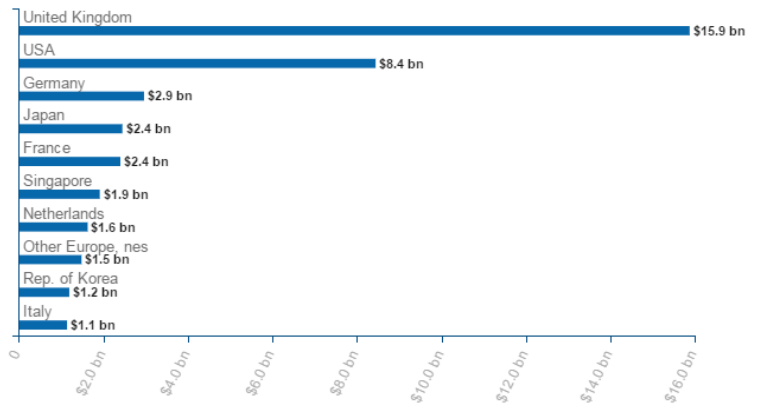
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=300&partner=0&year=2014&flow=2>

3.7. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Ιρλανδίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

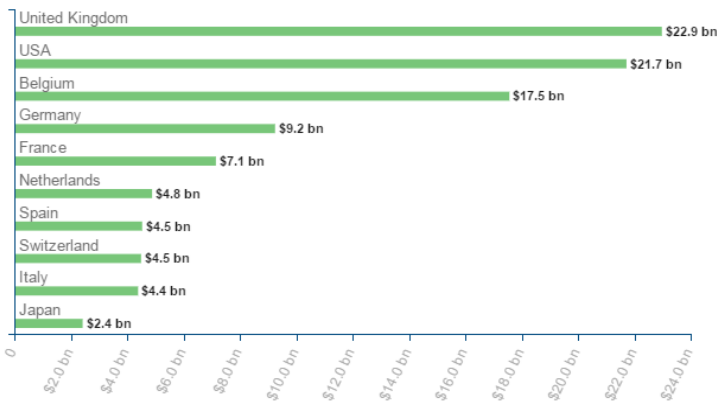
Ireland - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2000&flow=2>

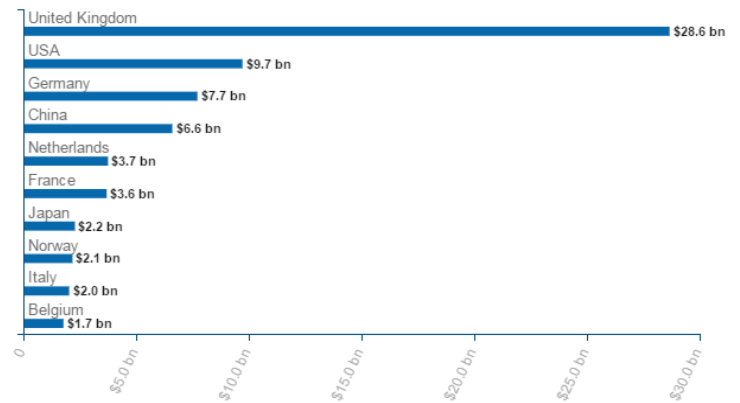
Ireland - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2000&flow=2>

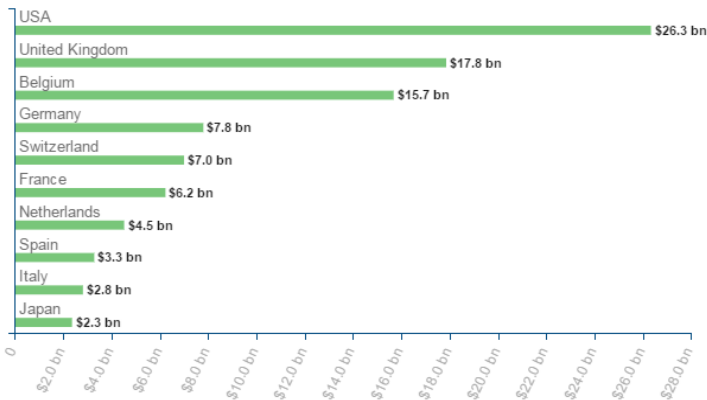
Ireland - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2007&flow=2>

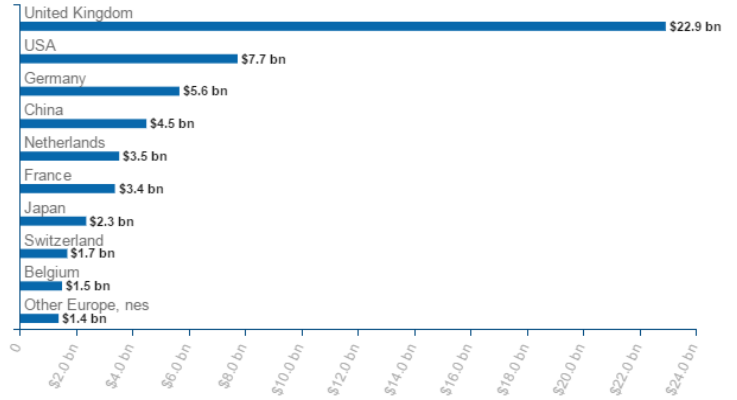
Ireland - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2007&flow=2>

Ireland - Top-10 export markets for goods in 2014

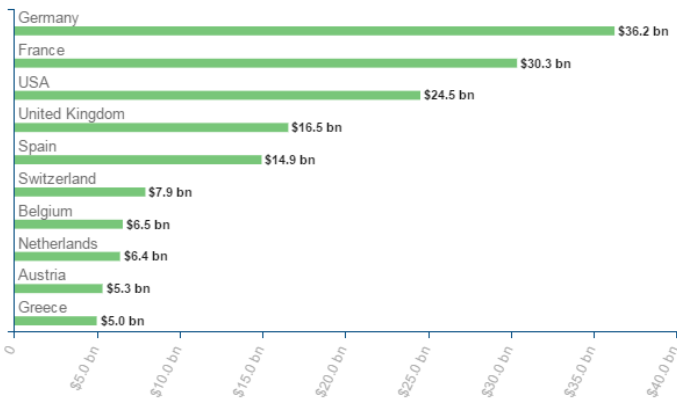
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2014&flow=2>

Ireland - Top-10 import markets for goods in 2014

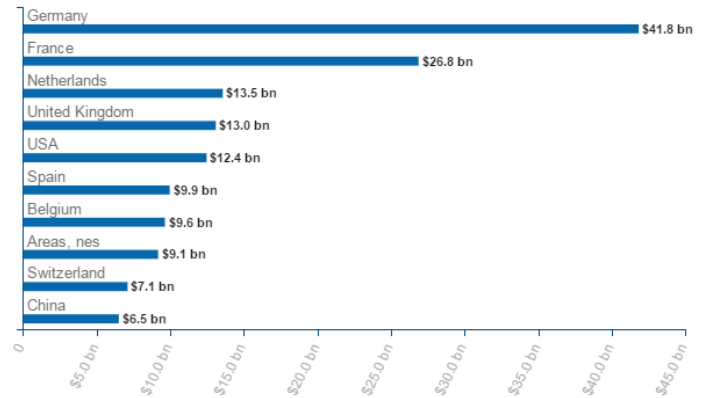
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=372&partner=0&year=2014&flow=2>

3.8. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Ιταλίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

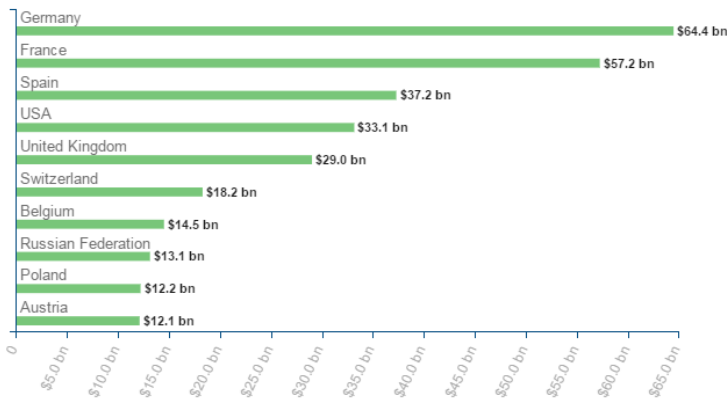
Italy - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2000&flow=2>

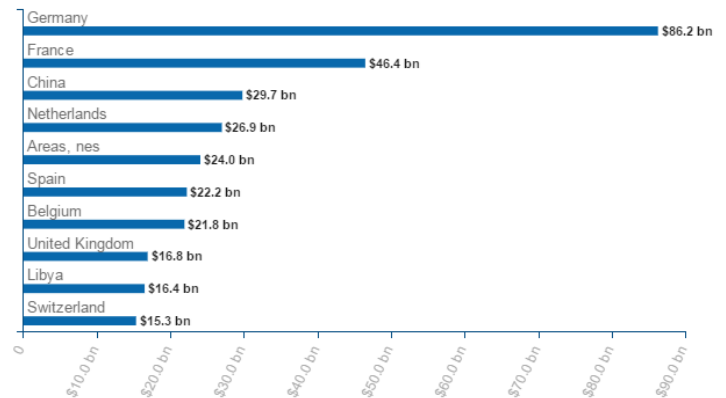
Italy - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2000&flow=2>

Italy - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2007&flow=2>

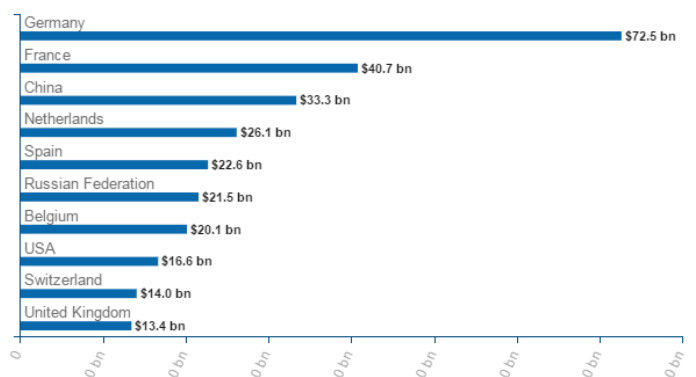
Italy - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2007&flow=2>

Italy - Top-10 export markets for goods in 2014

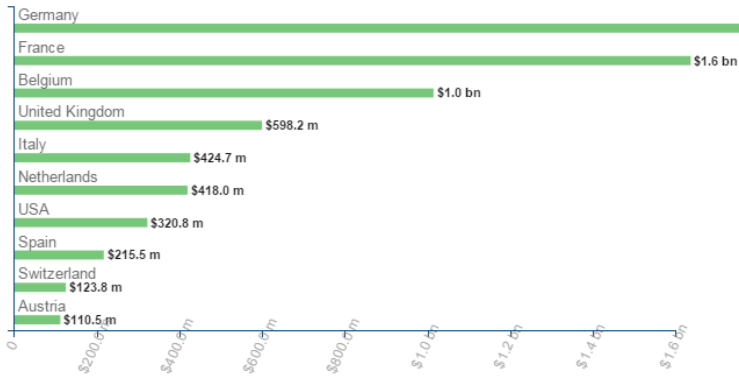
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2014&flow=2>

Italy - Top-10 import markets for goods in 2014

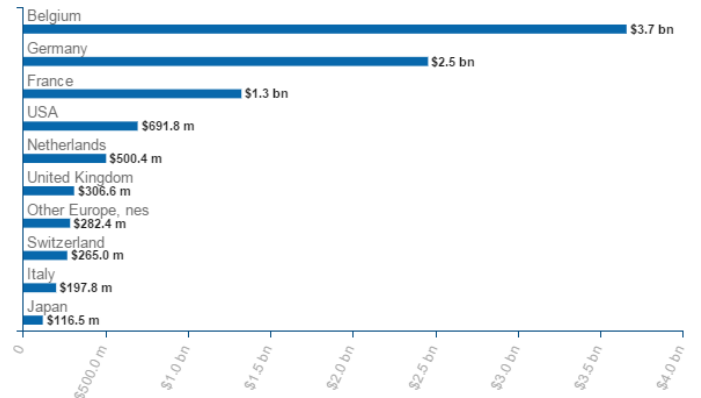
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=381&partner=0&year=2014&flow=2>

3.9. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι του Λουξεμβούργου για τα έτη 2000, 2007, 2014

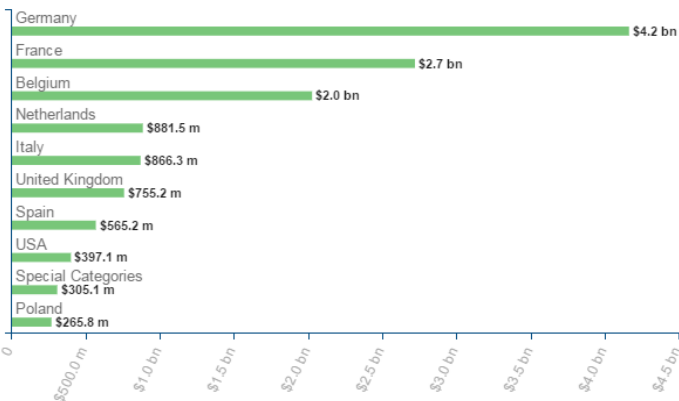
Luxembourg - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2000&flow=2>

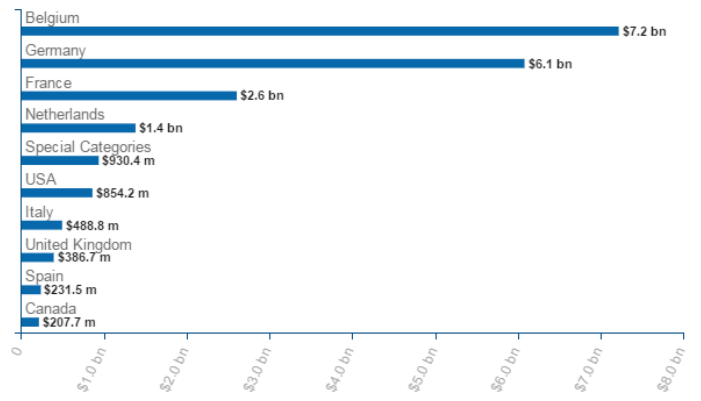
Luxembourg - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2000&flow=2>

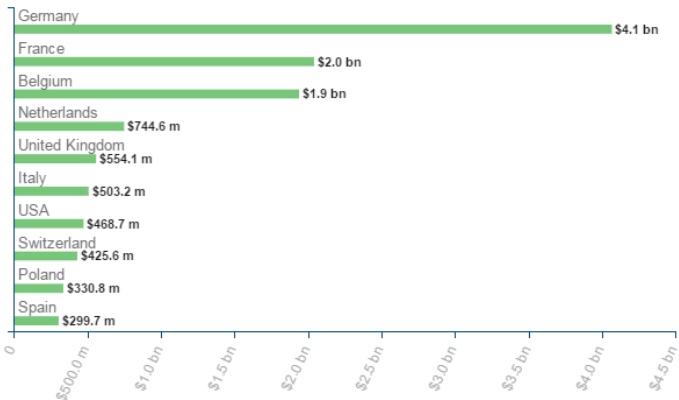
Luxembourg - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2007&flow=2>

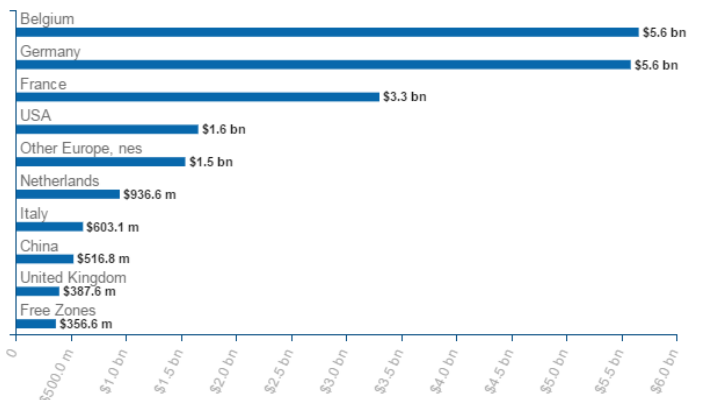
Luxembourg - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2007&flow=2>

Luxembourg - Top-10 export markets for goods in 2014

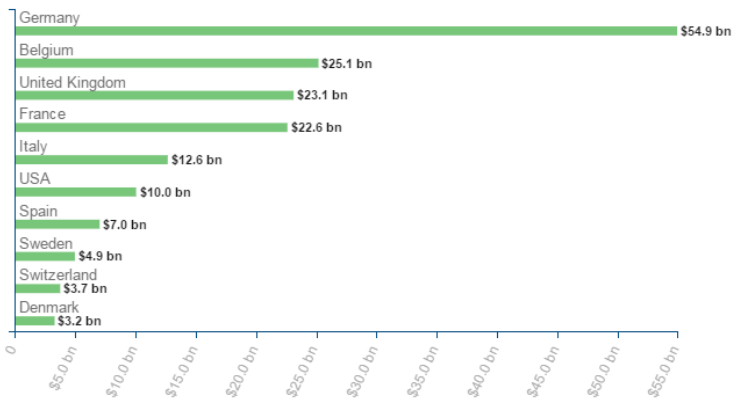
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2014&flow=2>

Luxembourg - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=442&partner=0&year=2014&flow=2>

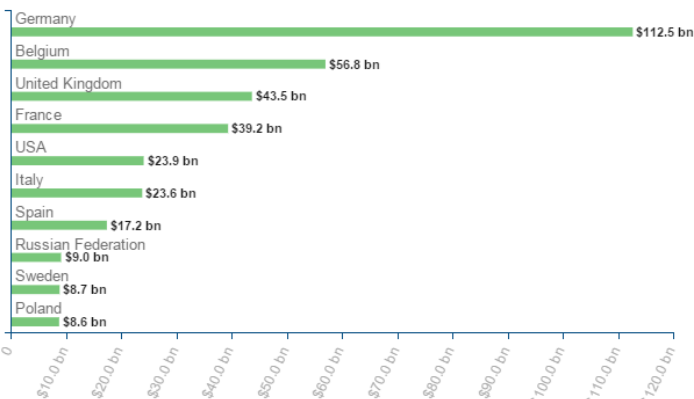
3.10. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Ολλανδίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

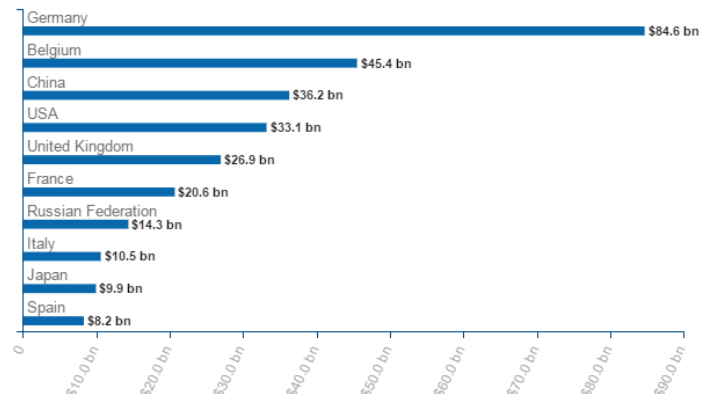
Netherlands - Top-10 export markets for goods in 2000
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2000&flow=2>

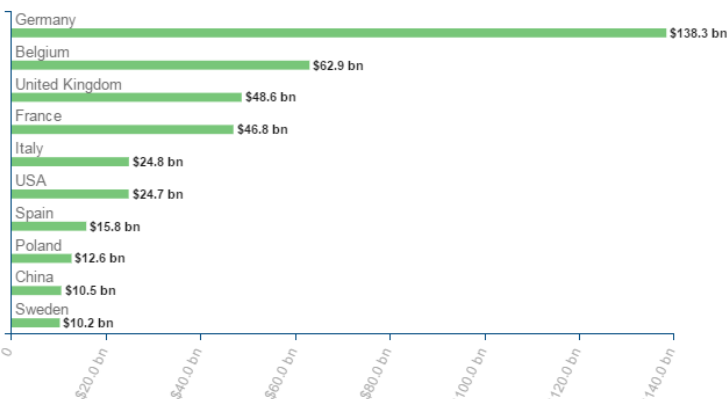
Netherlands - Top-10 import markets for goods in 2000
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2000&flow=2>

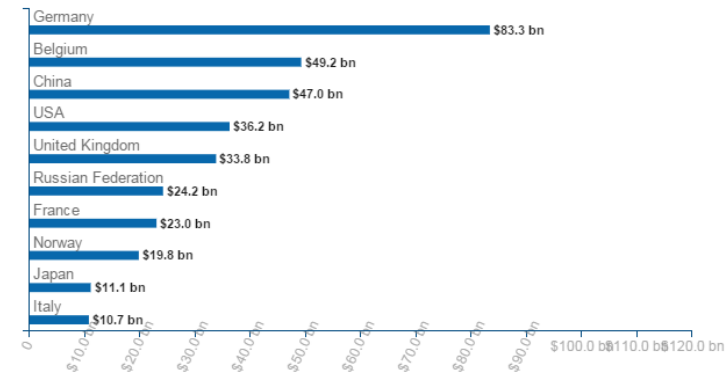
Netherlands - Top-10 export markets for goods in 2007
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2007&flow=2>

Netherlands - Top-10 import markets for goods in 2007
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2007&flow=2>

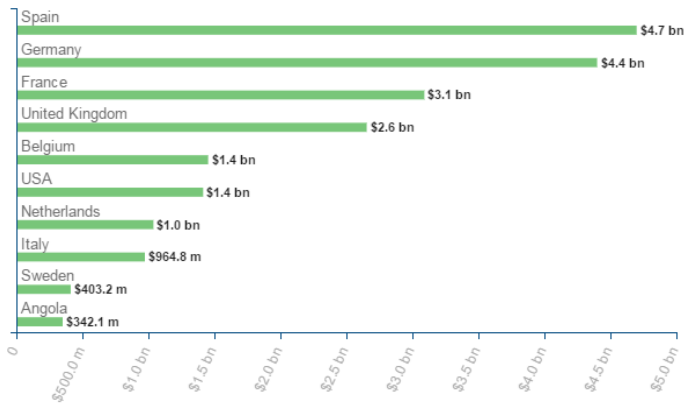

Netherlands - Top-10 export markets for goods in 2014
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2014&flow=2>

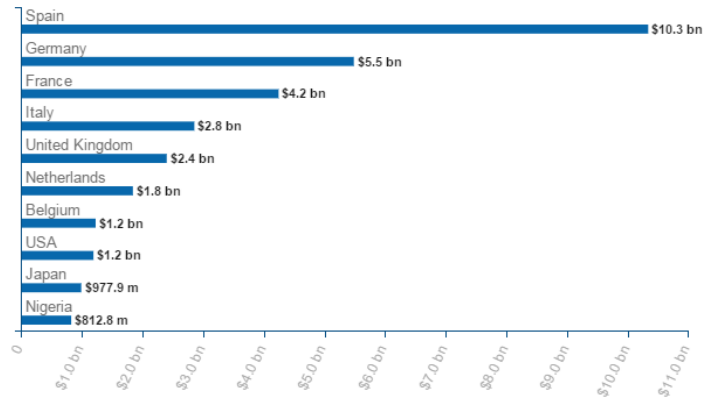
Netherlands - Top-10 import markets for goods in 2014
 International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=528&partner=0&year=2014&flow=2>

3.11. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Πορτογαλίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

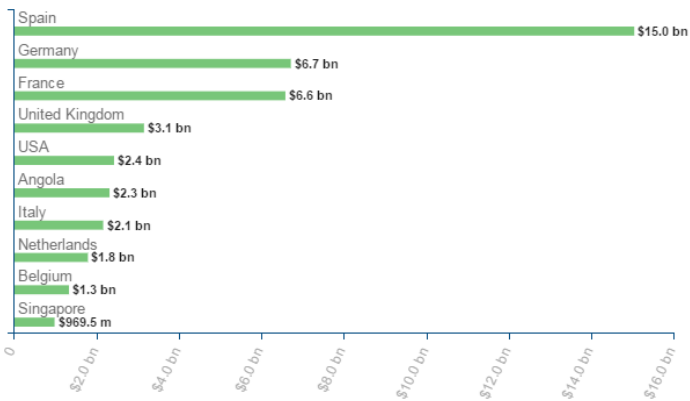
Portugal - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2000&flow=2>

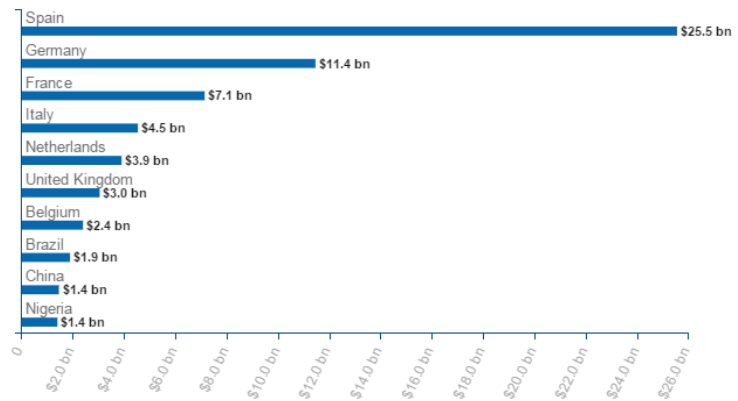
Portugal - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2000&flow=2>

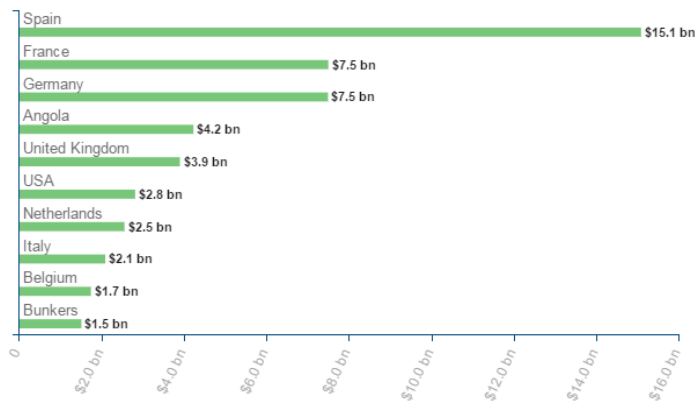
Portugal - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2007&flow=2>

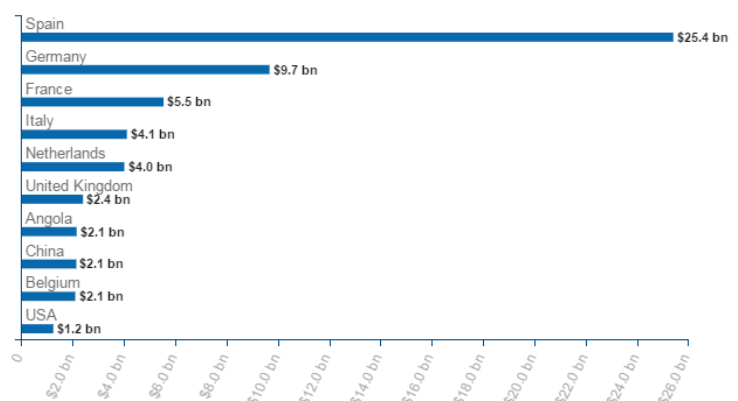
Portugal - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2007&flow=2>

Portugal - Top-10 export markets for goods in 2014

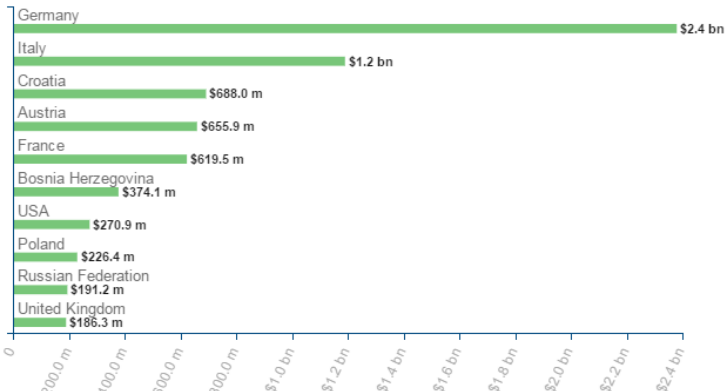
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2014&flow=2>

Portugal - Top-10 import markets for goods in 2014

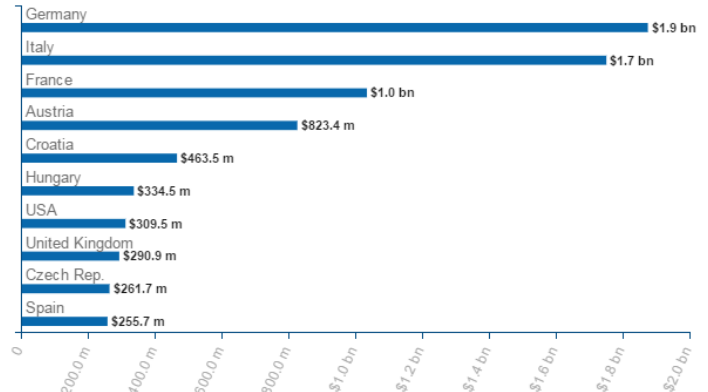
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=620&partner=0&year=2014&flow=2>

3.12. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Σλοβενίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

Slovenia - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2000&flow=2>

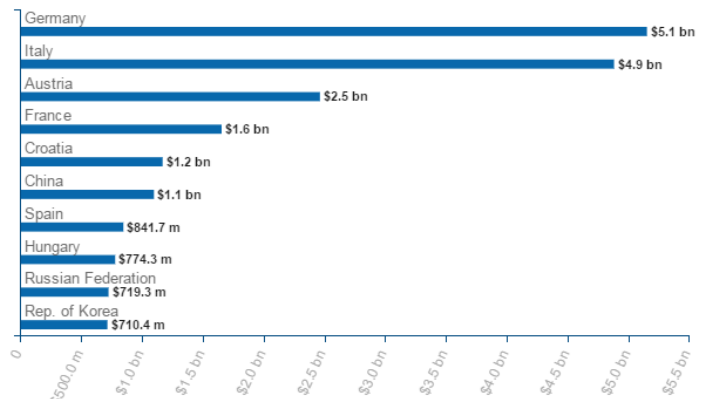
Slovenia - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2000&flow=2>

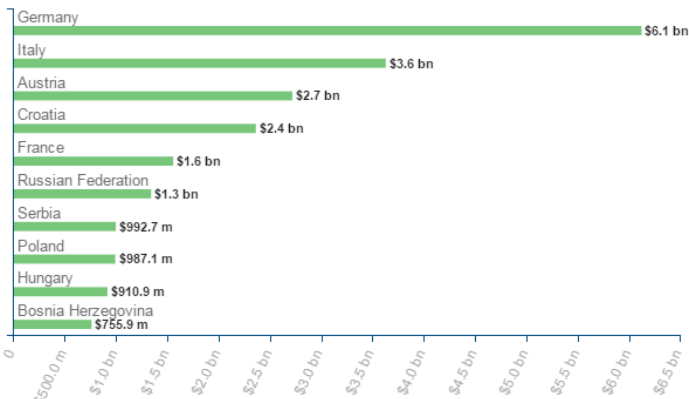
Slovenia - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2007&flow=2>

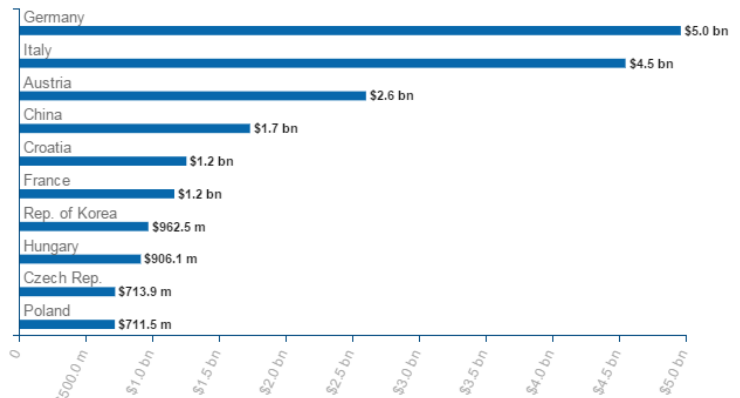
Slovenia - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2007&flow=2>

Slovenia - Top-10 export markets for goods in 2014

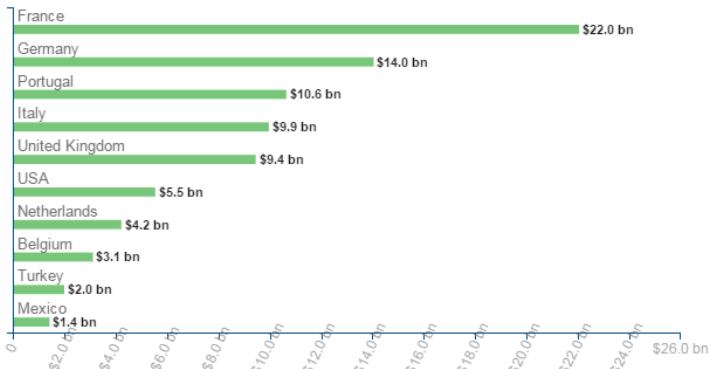
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2014&flow=2>

Slovenia - Top-10 import markets for goods in 2014

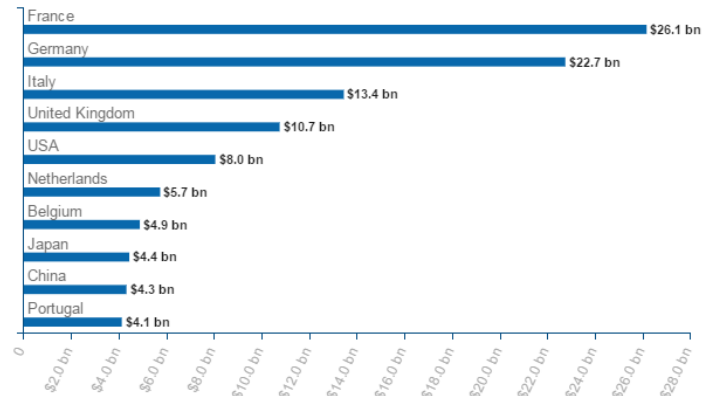
International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=705&partner=0&year=2014&flow=2>

3.13. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί εταίροι της Ισπανίας για τα έτη 2000, 2007, 2014

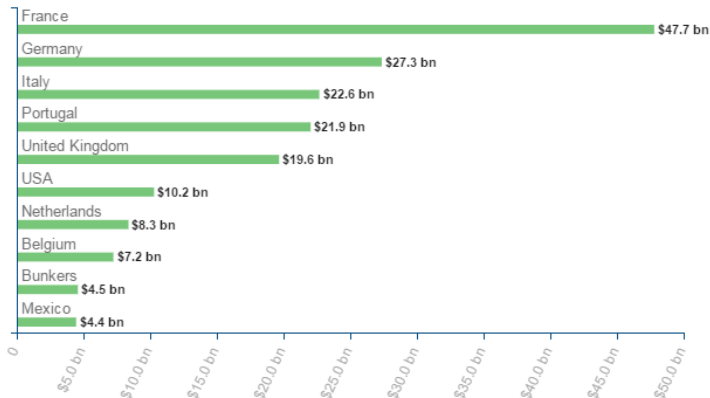
Spain - Top-10 export markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2000&flow=2>

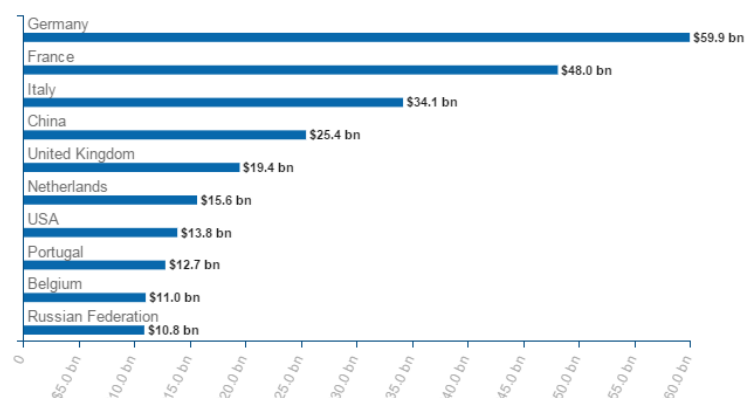
Spain - Top-10 import markets for goods in 2000

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2000&flow=2>

Spain - Top-10 export markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2007&flow=2>

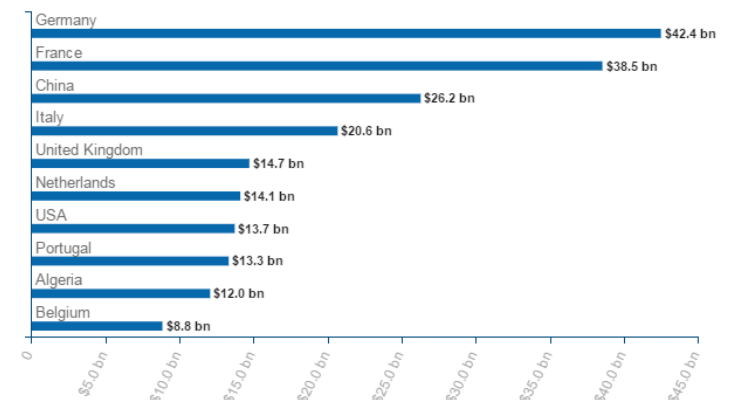
Spain - Top-10 import markets for goods in 2007

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2007&flow=2>

Spain - Top-10 export markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2014&flow=2>

Spain - Top-10 import markets for goods in 2014

International Trade in Goods based on UN Comtrade data
 Developed by the Department for Business Innovation and Skills (UK)
<http://comtrade.un.org/labs/BIS-trade-in-goods/?reporter=724&partner=0&year=2014&flow=2>

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει η σαφής διαφοροποίηση στις εμπορικές ροές, είτε αναφερόμαστε σε εξαγωγές, είτε σε εισαγωγές, των εξεταζόμενων κρατών-μελών της ONE για το δοθέν διάστημα. Αυτή, μπορεί κυρίως να αναλυθεί σε δύο σκέλη.

Αρχικά, παρατηρούμε την αθροιστική διόγκωση των ροών αυτών, ενδοπεριφερειακά, μάλιστα με ρυθμό απρόσκοπτα αυξανόμενο έως και την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης του 08'. Ιδίως δε, άξιο αναφοράς, είναι το σημείο των αυξημένων εισαγωγών από πλευράς των χωρών που στο διάστημα πριν την είσοδο παρουσίαζαν υστέρηση ως προς την ανάπτυξη, με τα κατά συνέπεια εμπορικά ελλείμματα. Παρενθετικά να σημειώσουμε, ότι μεγαλύτερης εμβάθυνσης αξίζει η μεταβολή της διάρθρωσης της παραγωγής κάθε κράτους μέλους για την εξεταζόμενη περίοδο⁴, στοιχείο που ωστόσο υπερβαίνει το σκοπό αυτής της μελέτης. Στη συνέχεια, απαντητικά προς το αρχικό ερώτημα και εξετάζοντας τόσο το μεσοδιάστημα, όσο και τα σημεία εκκίνησης και τελευταίας καταγραφής, γίνεται αντιληπτό ότι η ONE ως σύνολο, διατηρεί τα εξαγωγικά της χαρακτηριστικά. Εν αντιθέσει όμως με την υπόθεση της σημαντικής μεταστροφής των ροών προς τρίτες χώρες, αυτή φαίνεται να προκύπτει από το σημείο τομή, ως προς τη διαδικασία σύγκλισης των επιμέρους οικονομιών, την οικονομική δηλαδή, κρίση του 08' και όχι σε βαθμό έντονα διαφοροποιημένο, ώστε να επιτρέπει την ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων ικανών να περιγράψουν μια νέα, υπό διαμόρφωση τάση.

Στο σκέλος αυτό, καθοριστικής σημασίας στοιχείο αποτελεί ο έντονα εξωστρεφής χαρακτήρας των μεγαλύτερων οικονομιών συγκρότησης της Ζώνης, ήδη πριν αυτή λάβει χώρα. Το εμπόριο μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, όπως προκύπτει από τα ανάλογα στοιχεία, εξακολουθεί να κατέχει την υψηλότερη θέση ως προς τον ενδοπεριφερειακό χώρο, συνθήκη που δεν ανετράπη για κανένα από τα εξεταζόμενα έτη. Ταυτόχρονα, η συχνά μεταβαλλόμενες θέσεις στην χαμηλότερη κλίμακα, αλλά και η προοδευτική σταθεροποίησή τους, καταδεικνύουν ότι πέραν τρίτων μεταβλητών [κοινωνικοιστορικές σχέσεις, γεωγραφική εγγύτητα κ.α.] η ίδια η συγκρότηση της Ζώνης, επέτρεψε τη δημιουργία ροών μεταξύ κρατών, η διασύνδεση των οποίων έως τότε ήταν δύσκολα εντοπίσιμη. Αντιφατικά είναι τα στοιχεία κατά τα έτη 2008 έως 2014, υπό την έννοια της σχετικής υποχώρησης των εξαγωγών του αναπτυγμένων οικονομιών, προς τις χώρες της “περιφέρειας”, ως αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης, λόγω της υλοποίησης προγραμμάτων δημοσιονομικής σταθεροποίησης. Η συνθήκη αυτή δημιούργησε ένα πεδίο τόσο για την υποκατάσταση των εξαγωγών αυτών, προς χώρες εκτός της περιφερειακής ένωσης, ενώ από την άλλη, εξισορρόπησε το εμπορικό ισοζύγιο των δεύτερων, οι οποίες στην πλειονότητα των περιπτώσεων, ανέκτησαν σημαντικό μέρος της ανταγωνιστικότητάς τους (IMF, 2013).

⁴ Η μεταβολή των αναπτυσσόμενων κλάδων ανά κράτος-μέλος, αλλά κυρίως τα στοιχεία αναφορικά με τις εξαγωγές τους, καταδεικνύουν την επιβεβαίωση της προσέγγισης περί αναδιάταξης, μέσω της έκθεσης σε περιφερειακό ανταγωνισμό, των παραγωγικών τους τομέων. Αναλυτικότερα στοιχεία για τους παραγωγικούς κλάδους, μπορούν να αναζητηθούν στη βάση δεδομένων UN Comtrade.

Σε μια προσπάθεια ωστόσο συνολικής προσέγγισης των τάσεων των εμπορικών ροών, δε μπορεί παρά να χρειάζεται ανάλυσης και ενδεχόμενης αναπροσαρμογής το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της ΟΝΕ, στην κατεύθυνση να καταστεί η περιφερειακή ένωση ανθεκτική σε ανισοροπίες, προερχόμενες τόσο από το προοδευτικά πιο διασυνδεδεμένο εξωτερικό της περιβάλλον, όσο και δυσκαμψίες στις επί μέρους οικονομίες της.

Δράσεις προς την εμβάθυνση της ΟΝΕ

Η “Έκθεση των πέντε προέδρων” (Europra, 2015) επιχειρεί να σκιαγραφήσει τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις προς μια ολοκληρωμένη περιφερειακή ένωση, ικανή να δομείται σε μια σταθερή, δίκαιη και δημοκρατικά νόμιμη βάση με στόχο την υπέρβαση της περιόδου σκιάδους ανάπτυξης και προώθηση της συνολικής απασχόλησης. Το χρονοδιάγραμμα των μεταρρυθμίσεων, αποτελείται από σημεία ορόσημα, με την πλήρη εφαρμογή του να έχει ολοκληρωθεί σε βάθος δεκαετίας.

Πρώτο στάδιο της έκθεσης, όπως αυτή υπογράφεται από τους προέδρους της Επιτροπής, της Συνόδου Κορυφής για το Ευρώ, του Eurogroup, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η πρώτη αναλαμβάνει ως εκτελεστικός βραχίονας της συμφωνίας την υλοποίηση δράσεων, με στόχο την *Εμβάθυνση στην πράξη*.

Οι δράσεις, που δομούνται γύρω από την αναμόρφωση της θεσμικής αρχιτεκτονικής της ΟΝΕ και λαμβάνοντας υπ’ όψιν τις συνέπειες των δημοσιονομικών διαταραχών κρατών μελλών κατά το προηγούμενο διάστημα, επιδιώκουν τον επανακαθορισμό του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Προβλέψεις περί συγκρότησης Εθνικών Συμβουλίων Ανταγωνιστικότητας και ενός Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Συμβουλίου, η λειτουργία του οποίου θα είναι επικουρική προς τις εθνικές Αρχές, αποσκοπούν, αφ’ ενός στην περιστολή περιπτώσεων στρέβλωσης του ανταγωνισμού, ιδίως κατά τη διαδικασία εμπορικής διάθεσης των προϊόντων εντός της περιφέρειας και αφ’ εταίρου στη διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας των κρατών-μελών. Πέραν του πρώτου, αυτού πυλώνα, καθοριστική είναι η προσπάθεια ενοποίησης της διεθνούς έκφρασης της ΟΝΕ σε οργανισμούς και fora, αλλά και η ολοκλήρωση της συγκρότησης της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης (EU Council, 2014), διαδικασία με σημείο εκκίνησης το 2014 που αποσκοπεί στη δημιουργία ενός κοινού χώρου λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων των κρατών-μελών υπό κοινό κανονιστικό πλαίσιο.

«Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης χρειάζεται ισχυρά θεμέλια, να γίνει επίσης ανθεκτικότερη στους μελλοντικούς κλυδωνισμούς και να αντεπεξέρχεται τις παγκόσμιες προκλήσεις που βρίσκονται μπροστά μας. Σήμερα προτείνουμε συγκεκριμένα βήματα προς τη βελτίωση των κανόνων της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, οι οποίοι τελευταία ενισχύθηκαν την επαύριο της κρίσης. Έχουμε κανόνες, πρέπει να τους χρησιμοποιούμε καλύτερα. Κοιτάζοντας μπροστά μας, θα πρέπει να αξιοποιήσουμε την επόμενη διετία για να διαμορφώσουμε συναίνεση για πιο μακρόπνοες αλλαγές που θα χρειαστούν για την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής μας Ένωσης.»

Dombrovskis, 2015

Βάσει του σχεδιασμού, την υλοποίηση του οποίου εποπτεύει ο Valdis Dombrovskis, ως αντιπρόεδρος της Επιτροπής, αρμόδιος για ζητήματα του Ευρώ, συλλογικός στόχος για τα κράτη-μέλη δε θα πρέπει να αποτελέσει μόνο η σταθεροποιητική διαδικασία με την ταυτόχρονη ανάπτυξη, αλλά και μια διαδικασία επανακαθορισμού, σε μελλοντικό χρόνο, της σχέσεις μεταξύ ευρωπαίων πολιτών και θεσμικών οργάνων.

Αναλυτικότερα οι πυλώνες των δεκαετών δράσεων αναφέρονται στους εξής τομείς, όπως ανακοινώθηκαν από της Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

1) Εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ

Η εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ δεν αντιστοιχεί στην αυξημένη οικονομική και δημοσιονομική βαρύτητά της. Για παράδειγμα, ενώ το δολάριο ΗΠΑ έχει ενιαία, ισχυρή εκπροσώπηση στα διεθνή οικονομικά και χρηματοπιστωτικά φόρα, τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ δεν ομιλούν με μια φωνή. Γι αυτό, η Επιτροπή χαράσσει έναν χάρτη πορείας που θα δώσει στα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ τη δυνατότητα να ομιλούν με μια φωνή προς το κοινό τους συμφέρον. Ειδικότερα, η Επιτροπή προτείνει την μετάβαση προς μια ενοποιημένη εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με τον πρόεδρο του Eurogroup ως εκπρόσωπο της ζώνης του ευρώ. Η Επιτροπή προτείνει να επιτευχθεί αυτός ο στόχος σε αρκετά στάδια (βλέπε εδώ).

2) Βήματα προς μια Χρηματοοικονομική Ένωση

Παράλληλα με την πρόοδο στην οικονομική διακυβέρνηση, η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης είναι απαραίτητο βήμα για μια ουσιαστική και βαθιά ΟΝΕ. Παρά τη σημειωθείσα πρόοδο, εξακολουθεί να υπάρχει υπερβολική αλληλοσύνδεση μεταξύ τραπεζών και κρατών στη ζώνη του ευρώ. Η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης προϋποθέτει την εφαρμογή της ήδη συμφωνηθείσας νομοθεσίας και τη λήψη περαιτέρω μέτρων για την ενίσχυση της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Ένα κοινό σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων είναι το στοιχείο που εξακολουθεί να λείπει από την Τραπεζική Ένωση. Όπως δήλωσε ο πρόεδρος Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ στην ομιλία του για την Κατάσταση της Ένωσης, η Επιτροπή θα παρουσιάσει πριν από το τέλος του έτους νομοθετική πρόταση σχετικά με τα πρώτα βήματα προς ένα ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης της εγγύησης των καταθέσεων (EDIS), ώστε να δημιουργηθεί ένα πιο ευρωπαϊκό σύστημα, αποσυνδεδεμένο από τα δημόσια ταμεία των κρατών μελών. Με τον τρόπο αυτό, οι πολίτες θα μπορούν να είναι βέβαιοι για την ασφάλεια των καταθέσεών τους, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική τους θέση. Η Επιτροπή θα προτείνει ένα σύστημα βασισμένο στην αντασφάλιση, στο πλαίσιο του οποίου θα διατηρηθούν τα εθνικά συστήματα των κρατών μελών. Η σημερινή δέσμη μέτρων θα συμπληρωθεί με νομοθετική πρόταση αργότερα εντός του έτους.

Η Επιτροπή επίσης δεσμεύεται να μειώσει περαιτέρω τους κινδύνους, να διασφαλίσει ίσους όρους ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα και να περιορίσει τον βρόχο της

σχέσης τραπεζών-κράτους. Τέλος, παράλληλα με την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, αποτελεί μείζονα προτεραιότητα η Ένωση Κεφαλαιαγορών.

3) Ένα ανανεωμένο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο

Η Επιτροπή Γιούνκερ εξορθολόγησε ήδη σημαντικά τον μηχανισμό του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου τον πρώτο χρόνο της θητείας της, παρέχοντας τη δυνατότητα ενός ουσιαστικότερου διαλόγου με τα κράτη μέλη, καθώς δημοσιεύει τις ανά χώρα εκθέσεις τον Φεβρουάριο, δηλαδή, τρεις μήνες πριν από την οριστικοποίηση των ειδικών ανά χώρα συστάσεων. Στο μέλλον, θα διεξάγονται πρώτα οι συζητήσεις και οι συστάσεις για τη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, πριν από τις συζητήσεις ανά χώρα, έτσι ώστε οι κοινές προκλήσεις να αντιμετωπίζονται συνεκτικά από όλα τα μέρη.

Η απασχόληση και οι κοινωνικές πτυχές θα καλύπτονται ουσιαστικά στο πλαίσιο του Εξαμήνου και της διαδικασίας εμβάθυνσης της ONE. Οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο σε αυτό. Η Επιτροπή θα διασφαλίσει επίσης ότι η κοινωνική δικαιοσύνη συνεκτιμάται περισσότερο στα νέα προγράμματα μακροοικονομικής προσαρμογής, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου η Επιτροπή επίσης εκπόνησε την πρώτη της εκτίμηση των κοινωνικών επιπτώσεων.

4) Βελτίωση των εργαλείων οικονομικής διακυβέρνησης

Το πλαίσιο της οικονομικής διακυβέρνησης καλύπτει βαθύτερο και ευρύτερο πεδίο τα τελευταία χρόνια, και ταυτόχρονα έχει γίνει πολυπλοκότερο. Ο πρόεδρος Γιούνκερ δεσμεύτηκε στις Πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές του για μια «προσανατολισμένη στη σταθερότητα επανεξέταση» των νομοθετικών μέτρων του «εξαπτύχου» και του «διπτύχου». Η νομοθεσία αυτή εξακολουθεί να είναι πρόσφατη, και η Επιτροπή θα επιθυμούσε να συγκεντρώσει περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία και εμπειρίες όσον αφορά τη μεταρρυθμισμένη δομή της διακυβέρνησης, προτού προβεί σε περαιτέρω νομοθετικές αλλαγές. Με βάση όσα έχουν επιτευχθεί μέχρι τώρα, η Επιτροπή θα προτείνει πρακτικές βελτιώσεις για την παγίωση των πρακτικών και τη βελτίωση της διαφάνειας, της προβλεψιμότητας και κατά συνέπεια της αποτελεσματικότητας των ισχυόντων κανόνων. Για να συμπληρωθεί και να ενισχυθεί η οικονομική εργαλειοθήκη, η Επιτροπή προτείνει επίσης, σε συμφωνία με την «Έκθεση των πέντε προέδρων», τη σύσταση εθνικών Συμβουλίων Ανταγωνιστικότητας καθώς και ενός συμβουλευτικού Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Συμβουλίου.

Εθνικά Συμβούλια Ανταγωνιστικότητας

Η Επιτροπή συνιστά στο Συμβούλιο τη συγκρότηση ενός συστήματος Συμβουλίων Ανταγωνιστικότητας τα οποία θα παρακολουθούν τις επιδόσεις και τις πολιτικές στον τομέα της ανταγωνιστικότητας. Η σύσταση των συμβουλίων αυτών θα πρέπει να πληροί ορισμένα ελάχιστα κριτήρια τα οποία θα αντικατοπτρίζουν τη διαφορετικότητα μεταξύ κρατών μελών, καθώς και να σέβεται πλήρως το ρόλο των κοινωνικών εταίρων.

Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Συμβούλιο

Η Επιτροπή συγκροτεί ένα ανεξάρτητο συμβουλευτικό Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Συμβούλιο το οποίο i) θα αξιολογεί την εφαρμογή των δημοσιονομικών πλαισίων της ΕΕ, ii) θα παρέχει συμβουλές για τον συνολικό δημοσιονομικό προσανατολισμό της ζώνης του ευρώ, iii) θα συνεργάζεται με τα εθνικά δημοσιονομικά συμβούλια των κρατών μελών και iv) θα παρέχει ad-hoc συμβουλές εφόσον το ζητήσει ο πρόεδρος.

Το συμβούλιο αυτό θα λειτουργεί ανεξάρτητα, θα απαρτίζεται από πέντε εμπειρογνώμονες και θα υπάγεται στην Επιτροπή.

Επόμενα βήματα

Η «Έκθεση των πέντε προέδρων» καθορίζει τρία διαφορετικά στάδια για την ολοκλήρωση της ONE. Η σημερινή δέσμη μέτρων αφορά την υλοποίηση του σταδίου 1 και την προετοιμασία του σταδίου 2:

- **Στάδιο 1**, ή «Εμβάθυνση στην πράξη» (1η Ιουλίου 2015 - 30 Ιουνίου 2017): χρήση των υφιστάμενων μηχανισμών και των ισχυουσών Συνθηκών για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της διαρθρωτικής σύγκλισης, την επίτευξη υπεύθυνων δημοσιονομικών πολιτικών, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της ζώνης του ευρώ, την ολοκλήρωση της Χρηματοοικονομικής Ένωσης και την ενδυνάμωση της δημοκρατικής λογοδοσίας.

- **Στάδιο 2**, ή «Ολοκλήρωση της ONE»: δράσεις πιο εκτεταμένου χαρακτήρα με σκοπό μια πιο δεσμευτική διαδικασία σύγκλισης, μέσω, π.χ., μιας δέσμης κοινά συμφωνηθέντων στόχων αναφοράς για τη σύγκλιση οι οποίοι θα μπορούσαν να λάβουν νομική μορφή, καθώς και τη μορφή ενός δημόσιου ταμείου της ζώνης του ευρώ.

- **Τελικό στάδιο** (το αργότερο έως το 2025): μόλις τεθούν πλήρως σε εφαρμογή όλα τα μέτρα, η βαθιά και ουσιαστική ONE θα δημιουργήσει έναν χώρο σταθερότητας και ευημερίας για όλους τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ που συμμετέχουν στο ενιαίο νόμισμα, έναν χώρο ελκυστικό για τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ να προσχωρήσουν, εφόσον είναι έτοιμα να το πράξουν.

Η ΟΝΕ ως προϋπόθεση της ενιαίας αγοράς

Στο σημείο αυτό, είναι κρίσιμο να σταθούμε στην ανάγκη ύπαρξης της ζώνης κοινού νομίσματος, προκειμένου να είναι δυνατή η διαμόρφωση ενιαίας αγοράς. Χωρίς τον από κοινού, υπό τη μορφή των νομικών κειμένων και θεσμικών λειτουργιών, σχεδιασμό της νομισματικής πολιτικής και τον καθορισμό των συλλογικών μακροοικονομικών στόχων, η απόπειρα διαμόρφωσης του χώρου αυτού, θα τίθετο εν αμφιβόλω και μάλιστα, με διαδικασίες που δε θα απαιτούσαν οτιδήποτε περισσότερο, από τη διαφοροποίηση ενός μόνο συνδεδεμένου κράτους. Η εμπειρία των ζωνών συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως δοκιμάστηκε στον ευρωπαϊκό χώρο στις αρχές της δεκαετίας του 90', καταδείκνυε ότι ενδεχόμενη νομισματική υποτίμηση από μεριάς ενός κράτους - μέλους πιθανώς θα σήμαινε λήψη ανάλογων πρωτοβουλιών από τα υπόλοιπα, προκειμένου να αποκατασταθεί το προηγούμενο σημείο ισορροπίας των ισοζυγίων τους. Ταυτόχρονα, θα παρέμενε ο κίνδυνος εφαρμογής “μερκαντιλιστικών” -κατά κατάχρηση του όρου, όπως εξηγήσαμε παραπάνω- πρακτικών από μεριάς τους, προκειμένου είτε να προστατευτεί η εγχώρια παραγωγή, είτε να γίνει ανταγωνιστικότερη προς εξαγωγή. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, μοναδικός ενδεχομένως κλάδος που θα μπορούσε να αναπτυχθεί, θα ήταν η αγορά παραγώγων, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί κατά το δυνατό σταθερή απόδοση των διακρατικών τοποθετήσεων, ανεξαρτήτως μεταβολών στη συναλλαγματική ισοτιμία. Τα μερικά στοιχεία που συνοπτικά περιγράφησαν, αρκούν για να καταδείξουν, ότι η διεύρυνση των συνθηκών αυτών κάθε άλλο παρά επιτρέπει τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς.

Ταυτόχρονα όμως, οφείλουμε να εξετάσουμε το ζήτημα και υπό το πρίσμα των παραγωγικών υποκειμένων κάθε κράτους μέλους. Η επιθυμία διαμόρφωσης της ενιαίας αγοράς, είναι ερμηνεύσιμη -στο πλαίσιο της αυξημένης ανάπτυξης, κατά την ένταση του ανταγωνισμού- αν εκτιμήσουμε τη δυνατότητα ακόμη και εθνικές οικονομίες με σχετικά κοντινό επίπεδο ανάπτυξης και παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής, εφ' όσον θέτουν περιορισμούς στις μεταξύ τους εμπορικές ροές, αδυνατούν να αναπτυχθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

“Αν οι συνθήκες αξιοποίησης δύο εθνικών κεφαλαίων αποκλίνουν μόνο ελάχιστα μεταξύ τους, τότε είναι απόλυτα δυνατό η διαφορετική πίεση του ανταγωνισμού που υπάρχει στις δύο χώρες, επειδή διαφέρει ο βαθμός ενσωμάτωσής τους στην παγκόσμια αγορά, να οδηγήσει σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς αύξησης του ακαθάριστου προϊόντος των δύο χωρών”

Μπους, 1986

Ουσιαστικά δηλαδή, πρόκειται για επιλογή, υπό τη μορφή της στρατηγικής των επί μέρους χωρών, να επιτραπεί οι παραγωγικές μονάδες εντός της επικράτειάς τους να τεθούν σε περιφερειακό και προοδευτικά όλο και διευρυνόμενο επίπεδο. Βάσει της

συλλογιστικής αυτής, οι παραγωγικές δυνατότητες αναπτύσσονται κατά τόπους σε κλάδους όπου παρουσιάζεται μεγαλύτερη αποδοτικότητα κάθε επένδυσης, ενώ για τους υπόλοιπους καθοριστικό ρόλο κατέχει το -χωρίς περιορισμό- εμπόριο. Υπό το πρίσμα αυτό, μπορεί να εξεταστεί και η υπέρβαση, αναφορικά με το σκέλος των εμπορικών ροών, των περιφερειακών ενώσεων, τόσο της ΟΝΕ όσο και συνολικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαμορφώνεται με τη Διατλαντική Σύμβαση Εμπορίου ΤΤΙΡ.

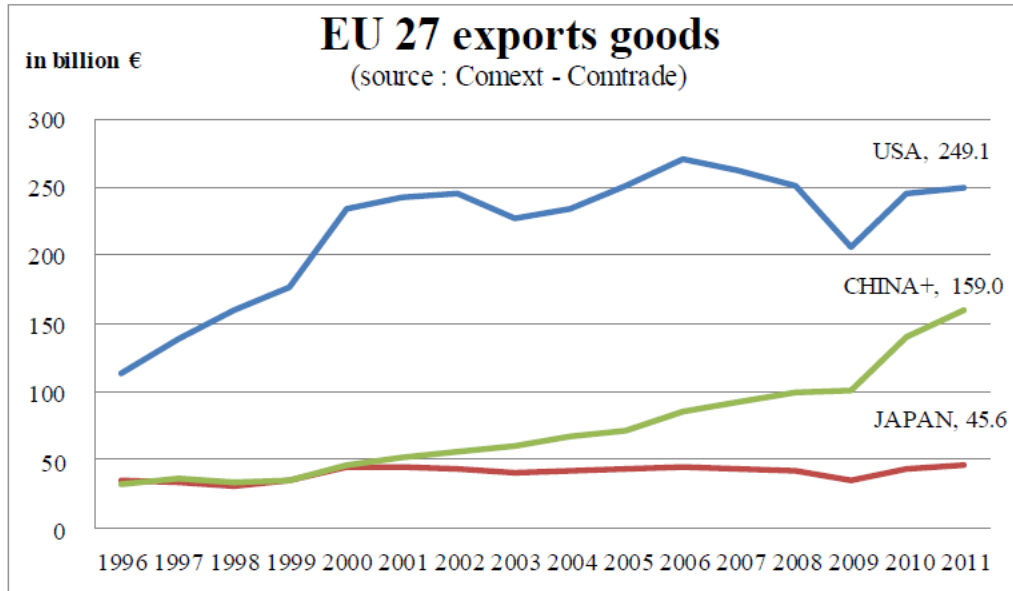
Ανάπτυξη προς τρίτα μέρη. Η περίπτωση της TTIP.

Η διαδικασία απελευθέρωσης των εμπορικών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσω του Αναπτυξιακού Γύρου, μολονότι ο τελευταίος δεν έχει οδηγήσει σε κοινό πόρισμα μεταξύ των 158 κρατών-μελών του ΠΟΕ, διατηρεί μια δυναμική, που αν και ασύμμετρη ως προς τα μέρη της, μπορεί να θεωρηθεί επαρκής για τη συνέχιση των λειτουργιών προς την ίδια κατεύθυνση. Υπό εξέταση παραμένει, ωστόσο, αν οι επί μέρους εμπορικές συμφωνίες που προκύπτουν ως προϊόν εκτός των θεσμοθετημένων διαδικασιών του ΠΟΕ, συνδέονται αιτιωδώς με την αδυναμία συμφωνίας στα πλαίσια του Οργανισμού, ή οφείλουν να εξεταστούν με μια αυτόνομη προσέγγιση, δεδομένου ότι ορισμένες από αυτές περιλαμβάνουν ζητήματα που κατά πολύ υπερβαίνουν την ατζέντα των διαπραγματεύσεων του.

Λαμβάνοντας ως αφετηρία την, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, σχετικώς ολοκληρωμένη αγορά στο χώρο τόσο της Ε.Ε. όσο -κυρίως- και της ΟΝΕ, είναι σκόπιμο να εξεταστεί η περαιτέρω ανάπτυξη των εμπορικών ροών μεταξύ αυτής και των ΗΠΑ. Η σημασία των υπάρχουσων ροών, που ήδη από το 2012 ανέρχονταν σε 2,7 δις ημερησίως, αποτελώντας το 30% των παγκόσμιων εμπορικών ροών (EUintheUS, 2014) αλλά και η εξέλιξή τους, τόσο ως προς τον όγκο, όσο και ως προς τη μορφή, εξετάζονται παρακάτω, στο πλαίσιο της επικείμενης διμερούς συμφωνίας και ιδιαίτερα, υπό το πρίσμα της περιφερειοποίησης των εμπορικών ζωνών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων (Transatlantic Trade and Investment Partnership -TTIP-) αποτελεί προσχέδιο διμερούς συμφωνίας, μεταξύ ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στοχοθεσία, τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος διευκόλυνσης του εμπορίου και των επενδύσεων, μεταξύ των δύο μερών. Έως σήμερα έχουν διεξαχθεί έξι διαπραγματευτικοί γύροι σε Washington και Βρυξέλλες, ενώ το χρονοδιάγραμμα προβλέπει την ολοκλήρωση τους εντός του 2015, προκειμένου η τελική συμφωνία να τεθεί προς ψήφιση στα αρμόδια όργανα του κάθε μέρους. Από τα οικονομικά στοιχεία των δύο αυτών ολοκληρωμένων οικονομιών -με όρους μεταξύ τους εμπορίου και επενδύσεων- προκύπτει η κομβικότητα της συμφωνίας, για την περαιτέρω ανάπτυξη των διμερών σχέσεων.

EU 27 (goods exports, billion euro)

United States (goods exports, billion euro)

Πηγή: *Impact Assessment Report on the future of EU-US trade relations*

Το ζήτημα της διευκόλυνσης των εμπορικών και επενδυτικών ροών μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Ε. δεν αποτελεί καινοφανές αντικείμενο. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 90', σε ένα περιβάλλον ολοένα παγκοσμιοποιούμενης οικονομίας, διαμορφώνεται ένα

forum μεταξύ εταιριών που δραστηριοποιούνται και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού με στόχο “1) την προώθηση μιας χωρίς φραγμούς διατλαντικής αγοράς, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη, την καινοτομία, και την ασφάλεια 2) την προώθηση της συζήτησης και η ανταλλαγή ιδεών μεταξύ των επιχειρηματικών και πολιτικών ηγετών και 3) τη λειτουργία ως πλατφόρμα για τις εταιρίες της Ε.Ε. και των Η.Π.Α. να αντιμετωπίσουν από κοινού εμπορικούς και επενδυτικούς φραγμούς σε τρίτες χώρες” (TABC Mission Statement, χ.η.). Η συμμετοχή των μεγαλύτερων εταιριών στα πλαίσια του forum, όσο και η παράλληλη, στα χρόνια που μεσολάβησαν, τάση για απελευθέρωση του εμπορίου σε διεθνές επίπεδο, οδήγησε στην ολοένα αυξανόμενη συνεργασία σε εταιρικό επίπεδο και στην προοδευτική - μέσω παράλληλων διαδικασιών- διαμόρφωση ενός πλαισίου διεκδίκησης από την πλευρά τους, προς τα θεσμικά όργανα και των δύο μερών. Με αφετηριακό, λοιπόν, σημείο τους δύο πρώτους, διακηρυγμένους στόχους και μετά από σειρά χρονικών κόμβων σημαντικών για την εξέλιξη των διμερών επαφών (TABD History, χ.η.) προκύπτει το κοινό της πόρισμα του Διατλαντικού Εμπορικού Διαλόγου (Trans Atlantic Business Dialogue) βάσει του οποίου είναι αναγκαία η λειτουργία στην κατεύθυνση της ταχύτερης δυνατής ολοκλήρωσης των συνομιλιών βάσει τομεακών αξόνων, όπως περιγράφονται, αλλά και

- *“Οι πρωτοβουλίες πρέπει να επικεντρωθούν στην επίτευξη καθενός από τους βασικούς στόχους που περιγράφονται ... στο μέγιστο βαθμό και όσο το δυνατόν γρηγορότερα.*
- *Οι πρωτοβουλίες πρέπει φιλοδοξούν στην εξάλειψη των κανονιστικών φραγμών και των στρεβλώσεων σε εμπόριο και επενδύσεις, καθώς και στην προώθηση της κανονιστικής συνοχής που θα πρέπει να οδηγήσει σε νέας γενιάς εμπορικές συμφωνίες.”*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012

Η τοποθέτηση αυτή, σε συνδυασμό με την ανακοίνωση του προέδρου Β. Obama στο ετήσιο διάγγελμά του στο κογκρέσο (Office of the Press Secretary, 2013) μπορούν να ιδωθούν ως η επίσημη έναρξη των διαπραγματεύσεων, με το χρονοδιάγραμμα που περιγράφηκε παραπάνω, μεταξύ θεσμικών εταίρων προερχόμενων από Η.Π.Α. και Ε.Ε. και οργανωμένων επιχειρηματικών συμφερόντων.

Όπως είναι εμφανές από την επίσημη ανακοίνωση των τομεακών διαπραγματεύσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013), αυτές μπορούν να σχηματοποιηθούν για ερευνητικούς λόγους σε δύο μέρη. Αφενός στη ρύθμιση του κανονιστικού πλαισίου [συμπεριλαμβανομένης της διαμόρφωσης νέων όρων ένδικης επίλυσης διαφορών που τυχόν προκύπτουν μεταξύ των μερών] τη δημιουργία δηλαδή ενός νέου υποδείγματος λήψης και τήρησης αποφάσεων και αφετέρου στη διαπραγμάτευση βάσει του τομεακού επιμερισμού (παράρτημα). Λαμβάνοντας μάλιστα υπόψιν, ότι οι δασμολογικοί φραγμοί στις διμερείς κινήσεις εμπορευμάτων και επενδύσεων, βρίσκονται ήδη σε χαμηλά επίπεδα, γίνεται αντιληπτό ότι η δεύτερη κατηγορία διαπραγματεύσεων, στοχοθετείται κατά κύριο λόγο, γύρω από την υπέρβαση μη δασμολογικών κωλυμάτων.

Ένδικη διευθέτηση διαφορών μεταξύ κρατών και οικονομικών δρώντων

Η πρώτη εισαγωγή στα πλαίσια της TTIP, θεμελιώδους σημασίας για την διασφάλιση της τήρησης των τομεακών συμφωνιών, είναι η εγκαθίδρυση του συστήματος Επίλυσης διαφορών Επενδυτή - Κράτους (Investor-State Dispute Settlement - στο εξής ISDS). Η καινοτομία της ρύθμισης, έγκειται στην αποδοχή της ισότιμης νομικής ισχύος εταιριών που δραστηριοποιούνται στο χώρο εφαρμογής της συμφωνίας, ως προς κράτη, σε περίπτωση που η δράση των δεύτερων παραβαίνει όρους της και εν συνεχεία αυτό δημιουργεί κατά οποιονδήποτε τρόπο αξιώσεις των πρώτων εναντίον τους, λόγω ζημίας.

Το σύστημα ISDS, που σε επίπεδο ΗΠΑ εισήχθη αρχικά στη συμφωνία NAFTA, αποτέλεσε άμα τη εμφανίσει του ένα εργαλείο διασφάλισης των επενδυτών που δραστηριοποιούνταν σε αναπτυσσόμενες χώρες, των οποίων τα νομικά συστήματα δεν χαρακτηρίζονταν ολοκληρωμένα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την περιορισμένη τοποθέτηση επενδύσεων προς τις χώρες αυτές, με επιζήμιες επιπτώσεις στην ανάπτυξή του, ζήτημα το οποίο υπερκεράστηκε μέσω της δημιουργίας του θεσμού αυτού. Το ISDS προοδευτικά τείνει να αποτελέσει παγιωμένη παράλληλη ρύθμιση σε σειρά διεθνών συμφωνιών -όχι αποκλειστικά μεταξύ επενδύσεων αναπτυσσόμενων χωρών με κατεύθυνση τις αναπτυσσόμενες- καθώς δημιουργεί ένα πλαίσιο εγγυημένου περιβάλλοντος για τις επενδύσεις, στο βαθμό που και η εμπειρική προσέγγιση αποδεικνύει την ολοένα συστηματικότερη προσφυγή σε αυτό, με στόχο είτε τη συμμόρφωση των κρατών που παραβιάζουν την ισχύουσα συμφωνία, είτε την αποζημίωση του επενδυτή. Δηλωτική της τάσης αυτής, είναι η αύξηση των προσφυγών στα πλαίσια ISDS σε 514 την περίοδο 2000-2012 από μόλις 50 το διάστημα 1950-2000. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις προσφυγών που έχουν ήδη εκδικαστεί όπως τις παραθέτει ο John Hilary κάνοντας χρήση των εμπειρικών στοιχείων από ανάλογα ένδικα μέσα στα πλαίσια άλλων συμβάσεων:

- *“Η σουηδική εταιρεία ενέργειας Vattenfall κινήθηκε κατά της γερμανικής κυβέρνησης για 3,7 δισ. ευρώ λόγω της απόφασης της χώρας να καταργήσει σταδιακά την πυρηνική ενέργεια μετά το πυρηνικό ατύχημα στη Φουκουσίμα. Σε προηγούμενη διένεξη με την πόλη του Αμβούργου για τους περιβαλλοντικούς της κανονισμούς, η Vattenfall πέτυχε την άμβλυνσή τους με την επιθετική της πολιτική.*
- *Στην πρώτη από μια σειρά υποθέσεων επίλυσης διαφορών επενδυτή-κράτους δυνάμει των κανόνων της NAFTA εναντίον του Καναδά, η χώρα αναγκάστηκε να ανακαλέσει την απαγόρευση του πρόσθετου καυσίμων MMT κατόπιν αμφισβήτησης από την αμερικανική εταιρεία Ethyl. Σε μια μεταγενέστερη υπόθεση σχετικά με δικαιώματα νερού και ξυλείας, ο Καναδάς αναγκάστηκε να καταβάλει 122 εκατ. δολάρια σε μια καναδική εταιρεία χάρτου, την AbitibiBowater, η οποία χρησιμοποίησε τους κανόνες της NAFTA για να κινήσει διαδικασία διαιτησίας ενάντια στην κυβέρνηση της δικής της χώρας από τα γραφεία της στις ΗΠΑ.”*

Hilary John, 2014

Πέρα όμως από την αναβάθμιση των νομικών εργαλείων των επενδυτών, θεμελιώδης είναι η διαφοροποίηση του πλαισίου εκδίκασης των προσφυγών. Πρόκειται, για τη θεσμοθέτηση διαιτητικών δικαστηρίων, στα πλαίσια κάθε

συμφωνίας που περιλαμβάνει ISDS, διαφοροποιώντας κατά τον τρόπο αυτό την υποχρεωτικότητα τελεσιδικίας μιας εκδικαζόμενης υπόθεσης στα εθνικά δικαστήρια και την αναπομπή της στη συνέχεια στα ανάλογα διεθνή. Από πλευράς Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο κάλεσμα προς την κοινωνία των πολιτών για διαβούλευση της TTIP (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014) γίνεται αναφορά στην μέριμνα για:

“Αύξηση της διαφάνειας του συστήματος διαιτησίας: Η Ε.Ε. έχει διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στη βελτίωση των κανόνων των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη διαφάνεια στο πλαίσιο διεθνών επενδυτικών διαδικασιών. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL) εξέδωσε νέους κανόνες που θα εγκριθούν σύντομα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Αυτοί οι νέοι κανόνες θα προταθούν και θα αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο της εμπορικής συμφωνίας της Ε.Ε. με τις ΗΠΑ.”

Βάσει του παραπάνω αποσπάσματος, η Επιτροπή τροφοδοτεί τη συζήτηση, που ακόμα βρίσκεται εν εξελίξει, για το ποιο θα είναι το καταληκτικό πλαίσιο επίλυσης των διαφορών, αφού η ανάγκη ύπαρξης ISDS μεταξύ εταίρων με άρτιο και σχετικά ομοιογενές νομικό σύστημα έχει επερωτηθεί ως προς την πραγματική του απόδοση για την τόνωση των επενδυτικών ροών. Εντούτοις, ο αρμόδιος Ευρωπαίος Επίτροπος Εμπορίου Karel De Gucht στην τοποθέτησή του προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (De Gucht K, 2014) τονίζει την κομβικότητα του ρόλου ενός συστήματος ISDS ως προαπαιτούμενου όχι μόνο για την απρόσκοπτη τήρηση όσων περιλαμβάνονται στην υπό διαμόρφωση συμφωνία, αλλά και για την ίδια τη σύναψή της, θέση που μάλιστα αντικατοπτρίζει την τοποθέτηση τόσο των ΗΠΑ όσο και της Ε.Ε.

Ρυθμίσεις στον τομέα των τροφίμων

Στην κατεύθυνση της υπέρβασης των μη δασμολογικών φραγμών, εντάσσεται και η από κοινού, μεταξύ των μερών, ρύθμιση διατάξεων υγειονομικού χαρακτήρα, που λειτουργούν περιοριστικά για το εμπόριο. Ουσιαστικά, πρόκειται για τον επαναπροσδιορισμό της ισχύουσας στην Ευρώπη, “Αρχής της Προφύλαξης” (Κανελλόπουλος, 2010) (Άρθρο 191, ΣΛΕΕ). Βάσει αυτής, εφ' όσον προκύπτει έστω και δυνητικός κίνδυνος για το περιβάλλον, ή τη δημόσια υγεία, λόγω της κυκλοφορίας κάποιου εμπορεύσιμου προϊόντος, είναι δυνατή η λήψη σειράς μέτρων από τις αρμόδιες Αρχές, έως ότου υπάρξουν επιστημονικές αποδείξεις για την καταλληλότητά του, ή μη. Στην περίπτωση που υπάρξει προσφυγή βάσει της Αρχής αυτής, το βάρος της απόδειξης της απουσίας επιβλαβών επιπτώσεων λόγω χρήσης του προϊόντος βαρύνει κατά περίπτωση τον παραγωγό, κατασκευαστή, ή εισαγωγέα του.

Αναφορικά με τον τομέα των τροφίμων, το πλαίσιο αυτό καθίσταται ουσιαστικά απαγορευτικό για την εισαγωγή σειράς αμερικανικών προϊόντων, που παράγονται εκτός ευρωπαϊκών προδιαγραφών. Το καθεστώς διασφάλισης της ποιότητας στις ΗΠΑ μπορεί να συνοψιστεί στην ανάγκη απόδειξης της επικινδυνότητας ενός κυκλοφορούντος προϊόντος, προκειμένου να είναι δυνατή η λήψη μέτρων, από περιορισμό, ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού, έως και απόσυρση. Έτσι λοιπόν, η ρυθμιστική σύγκλιση στα πλαίσια της ΤΤΙΡ επιδιώκει τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου ασφαλείας και για τις δύο αγορές, στην κατεύθυνση της υπέρβασης των έμμεσων περιορισμών, είτε μέσω του ισχύοντος στο αρχικό στάδιο *moratorium*⁵, είτε μέσω πρακτικών περιοριστικών εισαγωγών- με γνώμονα την ταυτόχρονη βελτίωση των γεωργικών αποδόσεων.

Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2013), εισάγεται όμως και ένα ευρύτερο ρυθμιστικό πλαίσιο για περιβαλλοντικές ρυθμίσεις, που ξεπερνά τον τομέα της παραγωγής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων. Αναφορικά με τις επιτρεπόμενες προς κυκλοφορία δραστικές ουσίες, σε σκευάσματα, ισχύει μια αναλογία της Αρχής της Προφύλαξης, από ευρωπαϊκής πλευράς (ο.π.), εν αντιθέσει με τον αμερικανικό Toxic Substances Control Act, TSCA, που προβλέπει την ανάγκη απόδειξης της επικινδυνότητας μιας περιεχόμενης ουσίας, πριν ληφθούν περιοριστικά μέτρα.

Τέλος, σημαντική παράμετρος της συμφωνίας, αποτελεί η δημιουργία πλαισίου που θα επιτρέπει την εξόρυξη σχιστολιθικού αερίου και το ταυτόχρονα, υποχρεωτικό άνοιγμα της διακίνησής του, έναντι στο σημερινά ισχύον πλαίσιο, όπου σειρά χωρών θέτουν περιορισμούς στη συγκεκριμένη διαδικασία αλλά και την εμπορία του προϊόντος, υπό το φόβο περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

⁵ Το 1999, ύστερα από ελληνική πρωτοβουλία, του τότε υφυπουργού περιβάλλοντος Θεόδωρου Κολιοπάνου, οι Ευρωπαίοι υπουργοί περιβάλλοντος προχώρησαν στο πάγωμα εγκρίσεων εισαγωγών νέων μεταλλαγμένων οργανισμών (*de facto moratorium*) μέχρις ότου καταρτιστεί η σχετική νομοθεσία περί αξιολόγησης κινδύνου, τη σημασία και την ευθύνη κυκλοφορίας τους. Το ζήτημα απασχόλησε έντονα τους συμμετέχοντες στη Σύνοδο του Κανκούν (Σεπτέμβριος 2003), στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων του Π.Ο.Ε.

Ρυθμίσεις στον τομέα παροχής δημόσιων υπηρεσιών

Το διαφορετικό περιβάλλον των κρατικών δομών σε ΗΠΑ και Ευρώπη, δε μπορεί παρά να αποτελεί προϊόν των ιστορικών διαδικασιών συγκρότησής του. Παρατηρείται λοιπόν, από τη μία, η ύπαρξη ισχυρών κρατικών δομών στις χώρες μέλη της Ε.Ε. με ρόλο εν πολλοίς διατηρητή της κοινωνικής συνοχής, μέσω της διασφάλισης ανταποδοτικών ροών προς τα πιο αδύναμα κοινωνικά στρώματα, αλλά και ως πλαίσιο διασφάλισης των προϋποθέσεων της κοινωνικής κινητικότητας. Η λειτουργία αυτή μπορεί να ιδωθεί ως προϊόν του μετασχηματισμού των προκαπιταλιστικών (φεουδαρχικών) κρατικών μορφωμάτων, σε μια αρχικά συγκεντρωτική -στη συνέχεια η μορφή αυτή αλλάζει κατά περίπτωση και κατά ιστορικό χρόνο- δομή κράτους, εγγυητή των Αρχών του αναδυόμενου νέου παραγωγικού υποδείγματος. Ασφαλώς, μέρος των λειτουργιών αυτών από τη δεκαετία του 80' και ύστερα τίθενται με διάφορους τρόπους εν αμφιβόλω στον ευρωπαϊκό χώρο, στοιχείο όμως που για λόγους οικονομίας δεν θα μας απασχολήσει περαιτέρω. Από την άλλη, η κρατική διαμόρφωση του «Νέου Κόσμου» αποτέλεσε προϊόν σύγκρουσης μεταξύ δύο αντιπαρατιθέμενων -προνεωτερικού και νεωτερικού- τρόπου κοινωνικής και παραγωγικής συγκρότησης. Η μη ύπαρξη ωστόσο, του σταδίου του συγκεντρωτικού κράτους, στα ευρωπαϊκά πρότυπα και η ανάπτυξη ενός φιλελεύθερου ιδεολογικού κινήματος, ως της κινητήριου δύναμης διαμόρφωσης του αυτόνομου κράτους των ΗΠΑ, διαμόρφωσαν ιστορικά το περιβάλλον της μη εμπλοκής των συγκεντρωτικών κρατικών δομών της ομοσπονδιακής κυβέρνησης σε τομείς της δημόσιας σφαίρας, παρά μόνο στους στοιχειώδεις. Μάλιστα, υπό την κυριαρχία του αιτήματος της εμπέδωσης των ατομικών δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση των οικονομικών όρων που αυτά συνεπάγονται (δικαίωμα στην ατομική πρωτοβουλία, επιλογή κοκ) σε μεγάλο μέρος των “συμβατικών” κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, κρατικών υποχρεώσεων επιτράπη ο ανταγωνισμός από ιδιωτικά υποκείμενα.

Τα παραπάνω συνοπτικά στοιχεία, μολονότι δε σχετίζονται άμεσα με τους στόχους της παρούσας εργασίας, κρίνονται αναγκαία για την περαιτέρω κατανόηση των αντιπαρατιθέμενων υποδειγμάτων, ως προς τους τομείς δραστηριοποίησης του κράτους -και κατά συνέπεια για το μονοπωλιακό ή μη χαρακτήρα της- που αναλογικά οδηγεί σε ρυθμίσεις στο πλαίσιο κάθε εμπορικής συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ - ΕΕ.

Αφετηριακά, με την επίτευξη συμφωνίας στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, προκύπτει η απόφαση 94/800/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, βάσει της οποίας η απελευθέρωση του τομέα των Υπηρεσιών, αποκτά καθολική ισχύ, εξαιρουμένων όσων διατίθενται από δημόσιες Αρχές. Πρόκειται ουσιαστικά για το πρώτο στάδιο, μιας πορείας απελευθέρωσης του τομέα, με διατήρηση όμως του μονοπωλίου σε κρατικό επίπεδο, ρύθμιση που σαφώς αναφέρεται στα ευρωπαϊκά, πρωτίστως, κράτη που έχουν υιοθέτηση την εν λόγω λειτουργία.

Αυτή η ρύθμιση, περιοριστική επί της ουσίας για το άνοιγμα του τομέα των υπηρεσιών, επιδιώκεται να τροποποιηθεί μέσω των διαπραγματεύσεων της συμφωνίας ΤΤΙΡ. Συγκεκριμένα, στην έκθεση προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2010) “για τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων υπηρεσιών εντός των εμπορικών συνθηκών της Ε.Ε.” και ιδίως στα σημεία 2, 4 και 5, προσδιορίζονται οι περιοχές αμιγούς δραστηριοποίησης του κράτους, ως προς της υπηρεσίες, σε όσες άπτονται ζητημάτων εθνικής ασφάλειας (ένοπλες δυνάμεις, δικαστικό σύστημα). Ως εκ τούτου, καθίσταται πλέον δυνατή η δραστηριοποίηση, στους υπόλοιπους τομείς της έως τώρα

μονοπωλιακής λειτουργίας του κράτους, νέων ιδιωτικών δρώντων, στοχεύοντας στην ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού με εκατέρωθεν επενδύσεις. Εξετάζοντας την εμπειρική προσέγγιση ανάλογων εγχειρημάτων, μπορούμε να διακρίνουμε δύο υποπεριπτώσεις στην υλοποίηση των επενδύσεων αυτών.

Αρχικά, τμήμα των παρεχόμενων υπηρεσιών, είναι πλέον δυνατό να παραχωρηθεί ως προς τη διαχείριση, σε ιδιωτικούς δρώντες, μια διαδικασία μεταβίβασης ουσιαστικά αρμοδιοτήτων από την κρατική εξουσία, προς ιδιώτες παρόχους. Συνηθέστερη ως τώρα, μορφή τέτοιων συμβάσεων, έχουν υλοποιηθεί μέσω της μακροχρόνιας τοποθέτησης επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα, με ταυτόχρονη ανάληψη ευθύνης επένδυσης και εκμετάλλευσης των εσόδων για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, το άνοιγμα της αγοράς δυναμικά δημιουργεί προϋποθέσεις πλέον και για την τοποθέτηση επενδύσεων με στόχο τη δημιουργία συνολικά ανταγωνιστικών συστημάτων παροχής υπηρεσιών, ως προς τα αντίστοιχα δημόσια, με τους καταναλωτές να βρίσκονται πλέον σε θέση να επιλέξουν το φορέα αγοράς των υπηρεσιών τους. Ως προς την εκδοχή αυτή, οφείλουμε να διευκρινίσουμε, ότι έως την τελική διατύπωση της συμφωνίας TTIP και την έγκριση από το Κογκρέσο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για ΗΠΑ και ΕΕ αντίστοιχα, δε μπορεί με σαφήνεια να προσδιοριστεί, τόσο το εύρος της, όσο και οι παράλληλες ρυθμίσεις που θα διασφαλίσουν τη λειτουργία ενός πλαισίου ανταγωνισμού. Στον τομέα, επί παραδείγματι, της ασφάλισης, η απελευθέρωση της υπηρεσίας παροχής πλήρους συνταξιοδοτικών προγραμμάτων για τον ευρωπαϊκό χώρο, δε μπορεί παρά να συνεπάγεται και περεταίρω ρυθμίσεις στην κατεύθυνση της υπέρβασης της έως τώρα υποχρεωτικότητας της ασφάλισης σε δημόσιο φορέα, στοιχείο εξαιρετικά σύνθετες μέχρι πρόσφατα για τις χώρες της Ε.Ε. (Θεοδωρουλάκης, 2012)

Πέραν όμως του προοδευτικού ανοίγματος των τομέων παροχής υπηρεσιών του δημόσιου τομέα, η TTIP προβλέπεται να ρυθμίσει το πλαίσιο για την υπέρβαση στρεβλώσεων εν συνόλω στην παροχή υπηρεσιών.

Με αφορμή την οικονομική κρίση του 2008, ο αμερικανικός νόμος Dodd-Frank επεδίωξε να καλύψει ανισορροπίες ως προς τις τοποθετήσεις σε χρηματοοικονομικά προϊόντα, θεωρώντας ουσιαστικά την έλλειψη ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείρισή τους, υπεύθυνη για την εκδήλωσή της. Ήδη από την κύρωση του συγκεκριμένου νόμου, που αφορά το σύνολο σχεδόν της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος -ενίοτε δε με τρόπο αλληλεπικάλυψης με την υπάρχουσα αμερικανική νομοθεσία- υπήρξαν αντιδράσεις από θεσμικούς εταίρους των ΗΠΑ. Με βασικά σημεία κριτικής, τη δομική τάση για γραφειοκρατικοποίηση, λόγω της ανάγκης δημιουργίας αναλυτικότερων κανόνων βάσει όσων προβλέπονται στο νόμο, αλλά και της υπερεδαφικότητας, της συμπερίληψης δηλαδή, λόγω της ευρύτητας των ζητημάτων που ρυθμίζονται, και άλλων, μη ρητά ρυθμιζόμενων από το νόμο ζητημάτων, οι υπογράφωντες την επιστολή - μεταξύ αυτών και ο αρμόδιος για τις Αγορές, Επίτροπος της Ε.Ε. Michel Barnier- δηλώνουν τον προβληματισμό τους σχετικά με τις επιπτώσεις του νέου νόμου.

Το άνοιγμα λοιπόν του τομέα των υπηρεσιών μέσω της TTIP δε θα μπορούσε, παρά να συμπεριλάβει για τα ευρωπαϊκά κεφάλαια, την επανεξέταση του πλαισίου αυτού, ζήτημα για το οποίο έχει ήδη παρουσιάζεται έντονο ενδιαφέρον από την ευρωπαϊκή πλευρά.

Απελευθέρωση του τομέα της εργασίας

Κομβικό ρόλο διαπραγματεύσεις της TTIP, κατέχει η μεταρρύθμιση στον τομέα των εργασιακών δικαιωμάτων. Σε συνέχεια των προηγούμενων, αντιθετικών προσεγγίσεων ΗΠΑ - Ε.Ε. ο διάλογος δομείται γύρω από τις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (International Labour Organization) ν. 87 και ν.98. Και τα 28 κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν κυρώσει τις εν λόγω συμβάσεις, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που εντασσόμενες σε ένα σύνολο 36 συνολικά χωρών (Richards, 2012) δεν το έχουν κάνει, προτάσσοντας τη σειρά νομοθετημάτων περί “right to work”. Πρόκειται για ένα ελαστικό πλαίσιο, εμπέδωσης των ατομικών διαπραγματεύσεων μεταξύ εργοδοτών - εργαζομένων με ανάλογες ρυθμίσεις στον τομέα της παρεχόμενης ιατροφαρμακευτικής κάλυψης, θεωρώντας την εφαρμογή των ευρέως διαδεδομένων στον ευρωπαϊκό χώρο, Συλλογικών Συμβάσεων, ως αναποτελεσματικές για την προώθηση της απασχόλησης.

Συνεπαγωγή της παραπάνω θέσης, αποτελεί η τάση προς ευελιξία στον χώρο της αγοράς εργασίας, αντιλαμβανόμενη τις υπάρχουσες δυσκαμψίες, ως κάθε άλλο παρά βοηθητικές για την ενίσχυση της εμπορικής δραστηριότητας. Σημαντικά είναι τα συμπεράσματα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2013), βάσει της οποίας μολονότι η αναμενόμενη αύξηση της απασχόλησης στην Ευρώπη, δεν αποτελεί σημαντική μεταβολή (για τις ΗΠΑ η προβλεπόμενη μεταβολή έχει αρνητικό πρόσημο) ιδιαίτερη είναι η σημασία της κινητικότητας της εργασίας. Μέσω δηλαδή της δραστηριοποίησης της κάθε οικονομίας σε τομείς όπου κατέχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, η αλλαγή του κλάδου απασχόλησης των εργαζομένων, θα λειτουργήσει στην κατεύθυνση της αύξησης των θέσεων αυτών, όπου παρατηρείται αυξημένη παραγωγικότητα της εργασίας.

Συμπεράσματα

Βάσει των εμπειρικών στοιχείων, η ανάπτυξη του εμπορίου, εμφανίζεται συνδεδεμένη με την προώθηση της ευημερίας μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών. Μάλιστα, η προοδευτική αυτή σύνδεση, δεν αφήνει αμετάβλητο το θεσμικό πλαίσιο σε κάθε επί μέρους κοινωνία. Υπό το πρίσμα αυτό, η προσπάθεια ρύθμισης των εμπορικών πεδίων με τρόπο -σχετικά- ομοιογενή, είναι όχι μόνο αναμενόμενη, από την πλευρά των οικονομικών δρώντων, αλλά και προϋπόθεση για την υπέρβαση δυσκαμψιών, που πιθανώς έχουν ανακύψει, μετά την ολοκλήρωση των πρώτων σταδίων εμπορικής σύνδεσης.

Μολονότι, βάσει των στοιχείων που εξετάστηκαν, εμφανίζεται σε σημαντικό βαθμό διαφοροποίηση των εμπορικών ροών των κρατών - μελών της ΟΝΕ, υπό την έννοια της μεταβολής των κύριων εμπορικών εταίρων τους, αυτή δε φαίνεται ικανή να οδηγήσει με σχετική ασφάλεια σε συμπέρασμα για ύπαρξη τάσης υπέρβασης των ροών αυτών και αντικατάστασης τους με νέες προς τρίτες χώρες. Αυτό μάλιστα, φαίνεται να ισχύει, παρά τον έντονο εξαγωγικό χαρακτήρα της ίδιας της ΟΝΕ, όπως παρουσιάζεται και από την περίπου δεκαπενταετή ύπαρξή της, αλλά και μέσω των διακηρυκτικών της στόχων.

Στο εσωτερικό επίπεδο, η πλέον αξιοσημείωτη παρατήρηση, αφορά τη μεταστροφή της τάσης αύξησης των εμπορικών ροών από τις χώρες του “κέντρου” προς αυτές της “περιφέρειας” από το χρονικό σημείο της αντιστροφής των συνθηκών που τις επέτρεπαν. Από το 2008 και έκτοτε, η βασική συνθήκη -υψηλότερος ρυθμός ανάπτυξης στις δεύτερες- εκλείπει, με κατά συνέπεια την υιοθέτηση προγραμμάτων δημοσιονομικής εξισορρόπησης, τα οποία με τη σειρά τους καθορίζουν και το πλαίσιο των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν. Συγκεκριμένα, η πτώση των τιμών της ιδιωτικής κατανάλωσης στις χώρες αυτές οδηγεί σε μείωση των εισαγωγών από τις πρώτες. Στον ίδιο χρόνο, τα προγράμματα εσωτερική υποτίμησης που υλοποιούνται, οδηγούν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων που παράγονται στην επικράτειά τους, επιτρέποντας την εξισορρόπηση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών τους. Είναι λοιπόν αντιληπτό, ότι η παραπάνω διαδικασία δεν περιγράφει “εκτροπή” των εμπορικών ροών προς κατευθύνσεις εκτός της ΟΝΕ (τουλάχιστον όχι σε βαθμό μεγαλύτερο της αύξησης των αντίστοιχων εντός της Ζώνης), αλλά μια περίοδο μετασχηματισμού των επί μέρους οικονομιών, προς την κατεύθυνση των στόχων που αναφέρονται παραπάνω. Αξίζει να σημειωθεί ότι με τα έως τώρα στοιχεία, ο μετασχηματισμός αυτός φαίνεται να είναι ε μεγάλο βαθμό επιτυχής, αφού η ΟΝΕ φαίνεται να ενισχύει προοδευτικά, περεταίρω τον εξαγωγικό της προσανατολισμό.

Στην εξέλιξη αυτή και με την παραδοχή ότι ο εσωτερικός χώρος της ΟΝΕ αποτελεί μια σχετικά απελευθερωμένη αγορά -εξαιρουμένων πτυχών του αγροτικού τομέα, που όμως παρακάμπτονται λόγω των ιδιαιτεροτήτων του κλάδου- ορόσημο αποτελεί η προς υπογραφή Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ.

Η Συμφωνία αυτή, καλείται να διαμορφώσει ένα κοινό πλαίσιο μεταξύ δύο αγορών, που παρά τα επί της αρχής κοινά τους χαρακτηριστικά, φαίνονται να διέπονται από διαφορετική συνολική στοχοθεσία, εξακολουθούν εντούτοις αθροιστικά να κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο εμπορικών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο. Θα ήταν επομένως παράλειψη, στην προσπάθειά μας όχι μόνο να εξετάσουμε την εξέλιξη των εμπορικών ροών από τη συγκρότηση της ONE έως σήμερα, αλλά και τις δημιουργούμενες τάσεις σε ένα μεσοπρόθεσμο πλαίσιο, να μη σταθούμε όσο το δυνατόν περισσότερο -και με δεδομένες τις δυσκολίες, λόγω της μη υπογραφής της Συμφωνίας έως τη στιγμή που η παρούσα μελέτη ολοκληρώνεται- στο υπό διαμόρφωση νέο πλαίσιο της “ενιαίας” διαπεριφερειακής αγοράς.

Έτσι, οι αποκλίσεις μεταξύ αυτού που θα μπορούσε σχηματικά να χαρακτηριστεί ως “ρυθμιζόμενου” ευρωπαϊκού πλαισίου και του αντίστοιχου ευρέως “ανοιχτού” των Η.Π.Α. φαίνονται να τείνουν προς τη δημιουργία ενός σημείου μεταξύ τους ισορροπίας, με σαφή ωστόσο τα στοιχεία ηγεμονίας του δεύτερου. Σε αυτό μάλιστα εδράζεται και η δριμεία, πολλές φορές, κριτική που έχει δεχθεί η συμφωνία, τόσο προς το περιεχόμενό της, όσο και για το ίδιο το πλαίσιο μέσω του οποίου θα προκύψει.

Μολονότι, από την έρευνα για την εκπόνηση της μελέτης αυτής, δεν προκύπτει η ύπαρξη ενός συγκροτημένου κριτικού πόλου, με αιχμή το τομεακό εύρος της διαπραγμάτευσης, η πλειονότητα επικρίσεων, εστιάζει σε αυτό που θα μπορούσε να συνοψισθεί ως ταχεία εμπέδωση ενός κοινού υποδείγματος. Συχνά το προϊόν της συμφωνίας, δηλαδή, γίνεται αντιληπτό περισσότερο ως απορρύθμιση και λιγότερο ως άνοιγμα των επιμέρους τομέων που ρυθμίζονται στο πλαίσιο της, ως απόρροια της κατεύθυνσης των συνομιλιών, επομένως δηλαδή, επεκτείνεται και πέραν των κρίσιμων για τις εμπορικές ροές, ζητημάτων.

Πέραν όμως, των ρυθμίσεων στους επί μέρους τομείς, άξια περαιτέρω ανάλυσης είναι η προωθούμενη θεσμοθέτηση της διευθέτησης μέσω ISDS των διαφορών μεταξύ επενδυτή-κράτους. Την ίδια στιγμή που η ρύθμιση αυτή, διαμορφώνει εν τοις πράγμασι, ένα εγγυημένο περιβάλλον προστασίας των επενδύσεων, δε μπορούν να μην εκτιμηθούν οι επιπτώσεις που προκαλούνται στη σφαίρα του δημοκρατικού ελέγχου. Καθώς, δηλαδή, η επίλυση παύει να εντάσσεται στο πλαίσιο των κρατικών Αρχών, αυτό (το κράτος) εμφανίζεται να απεμπολεί μέρος των δικαιωμάτων που ασκούσε κατά την περίοδο της νεωτερικότητας και μάλιστα με τρόπο που σημαντικά διαφοροποιείται από την εκούσια εκχώρηση κυριαρχικών του δικαιωμάτων σε περιφερειακούς θεσμούς όπως η ONE/EE που συχνά συνοδεύεται από δικαίωμα άσκησης δικαιώματος αρνησικυρίας. Βάσει λοιπόν, των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν στο ανάλογο κεφάλαιο, ο θεσμός αυτός, ιδίως σε τόσο διευρυμένη μορφή, είναι δυνατό να λειτουργεί περιοριστικά για τις δυνατότητες νομοθετικών τροποποιήσεων στο πλαίσιο των εσωτερικών αγορών κάθε μέρους, εφόσον αυτές δυνητικά εγείρουν αξιώσεις από την πλευρά των επενδυτών.

Ανεξαρτήτως ωστόσο από τις επιμέρους πτυχές, και τους ενδοιασμούς που εκφράζονται κατά περίπτωση από τα συμβαλλόμενα μέρη, η νέα υπό διαμόρφωση “ενιαία” αγορά, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για όξυνση του ανταγωνισμού μεταξύ των υποκειμένων που δραστηριοποιούνται στο εσωτερικό της και περεταίρω ανάπτυξη των επί μέρους εμπορικών σχέσεων, κατά τρόπο ανάλογο με αυτόν της μεταβολής των δύο αυτών παραγόντων πριν και μετά τη συγκρότηση της ONE, για τα κράτη - μέλη της.

Βιβλιογραφία

- BERSTEIN, S. & MILZA, P. (1997). *Ιστορία της Ευρώπης, τ. 3^{ος}*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Burda, M. & Wyplosz, C. (2009). *Ευρωπαϊκή Μακροοικονομική*. Αθήνα: Gutenberg
- COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, *Impact Assessment Report on the future of EU-US trade relations*, Strasbourg: 2013
- De Grauwe, P. (2008). *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*. Αθήνα: Παπαζήση
- Economides, S. & Wilson, P. (2007). *Ο οικονομικός παράγοντας στις διεθνείς σχέσεις*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Friedman, M. (1953). *Essays in Positive Economics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Friedman, M. (1969). Round Table on Exchange Rate Policy. *American Economic Review*, 59 (2), 364-366.
- Gibson, H. D., Palivos, T., & Tavlas, G. S. (2014). The Crisis in the Euro Area: An Analytic Overview. *Journal of Macroeconomics* (39), 233-239.
- Hilary, J. (2014). *The Transatlantic Trade and Investment Partnership*, Brussels: Rosa Luxemburg Stiftung.
- Jackson, R. & Sorensen, G. (2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κανελλόπουλος, Π. (2010). *Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Σάκκουλας.
- Κόντης, Α. & Τσαρδανίδης, Χ. (2012). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Krugman, P., Obstfeld, M. & Melitz, M. (2011). *International Economics, Theory and Policy*. Boston: Pearson Education.
- Krugman, P. & Wells, R. (2009). *Μακροοικονομική*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Krugman, P. (1993). Lessons of Massachusetts for EMU. Στο F. Torres, & F. Giavazzi, *Adjustment and Growth in the European Monetary Union*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Μαραβέγιας, Ν. & Τσινισιζέλης, Μ. (2007). *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Θεμέλιο.

- Μηλιός, Γ. & Σωτηρόπουλος, Δ. (2011). *Ιμπεριαλισμός, χρηματοπιστωτικές αγορές, κρίση*. Αθήνα: Νήσος
- Rodrik, D., Sachs, J., Krugman, P., Lawrence, R., Kapstein, E., Slaughter, M. (2000). *κατανοώντας την Παγκοσμιοποίηση*. (Θ. Πελαγίδης, Επιμ.) Αθήνα: Παπαζήση.
- Rose, A. (2000). One Money, one Market: The Effect of Common Currencies on Trade. *Economic Policy*, σ. 1-45.
- Scitovsky, T. (2003). *Economic Theory and Western European Integration*. London: Routledge.
- Smith, A. (μτφ. Βαλλιάνος, Χ.) (2000). *Έρευνα για τη φύση και την αιτία του πλούτου των εθνών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Steedman, I. (1993). *Διεθνές Εμπόριο*. Αθήνα: Κριτική
- Ricardo, J. (2000). *Οι αρχές της πολιτικής οικονομίας και της φορολογίας*. Αθήνα: Κριτική.
- Ρουμελιώτης, Π. (2005). *Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Σιδέρης
- Χριστοδουλίδης, Θ. Α. (2010). *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ιστορική Διάσταση του Ευρωπαϊκού Εγχειρήματος 1923-2004*. Αθήνα: Σιδέρης.

Πηγές από Διαδίκτυο

CROSS-BORDER OTC DERIVATIVES REGULATION, 2013

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015: <http://www.fsa.go.jp/inter/etc/20130419-1/01.pdf>

De Gucht, K, *Improving ISDS to prevent abuse*, 2014

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-85_en.htm

European Commission, *Impact Assessment Report on the future of EU-US trade relations*, 2013

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150759.pdf

European Commission, *Online public consultation on investment protection and investor-to-state dispute settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement (TTIP)*, 2014

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6157L8oMmm8J:trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm%3Fconsul_id%3D179+&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr

European Commission, *Transatlantic Trade and Investment Partnership - The Economic Analysis*, 2013

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/september/tradoc_151787.pdf

TRANS-ATLANTIC BUSINESS COUNCIL, *Forging a Transatlantic Partnership for the 21st Century*, 2012 Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/international/cooperating-governments/usa/jobs-growth/files/consultation/regulation/10b-br-tabd-ert-annex_en.pdf

TRANS-ATLANTIC BUSINESS COUNCIL, *TABD History*,

Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015:

<http://www.transatlanticbusiness.org/tabd/about-tabd>

TRANS-ATLANTIC BUSINESS COUNCIL, *TABC Mission Statement*, Τελευταία Ανάκτηση Αύγουστος 2015: <http://www.transatlanticbusiness.org/about-us/history-mission>